

Cultuurdeelname en cultuurbeleving van jongeren
Een literatuurstudie

Inhoud

Achtergrond 5

Onderzoeksopzet en uitvoering 6

Literatuurstudie 8

Interesse in en deelname aan cultuur van jongeren 8

Actief en receptief 9

Meisjes en jongens 11

In welk (organisatorisch) verband zijn jongeren actief? 11

Heeft de overheid iets bijgedragen aan de cultuurdeelname? Zo ja: wat? 13

Verschillen tussen allochtonen en autochtonen in culturele interesse en deelname 14

Geraadpleegde literatuur (deel A) 16

Praktijkbeschrijving 12 projecten 23

Kiss the Future: Eindhoven, Roosendaal en Den Bosch 23

Rotterdam: cultuurscouts 26

Utrecht: vraaggericht werken/cultuurconsulent 27

Utrecht: het Ketenaanbod 28

Utrecht: testcases 30

Utrecht: Urban & Street Culture – De Vloer 31

Zaanstad Cultuurverkenner 32

Rotterdam: Van wijkcentrum naar cultuurcentrum 34

Rotterdam: Kweekvijver; Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam 34

Amsterdam Oost: Wereld Muziekstafette 2000 36

Geraadpleegde bronnen (deel B) 38

Lijst projecten buitenschoolse cultuurdeelname van jongeren 40

Grote steden 40

Middelgrote steden 43

Kleine gemeenten 44

Landelijk 44

Slotopmerkingen 46

Achtergrond

De provincie Gelderland heeft zich ten doel gesteld de cultuurdeelname van jongeren meer dan voorheen te stimuleren. In het provinciaal cultuurbeleid voor de nieuwe cultuurplanperiode 2005-2008 zullen jongeren daarom een belangrijke plaats innemen.

Voorafgaand aan deze beleidsperiode is het voor de provincie daarom belangrijk inzicht te krijgen in de culturele interesses van jongeren en in de culturele activiteiten die zij in hun vrije tijd ondernemen. Bovendien wil de provincie weten welke rol zij kan spelen in de verdere ondersteuning en stimulering van de cultuurparticipatie van jongeren.

Om een antwoord te krijgen op deze vragen, gaf de provincie Cultuurnetwerk Nederland de opdracht een studie te verrichten. De uitkomsten van de studie dienen de inspiratie te leveren voor nieuw, Gelders provinciaal beleid aangaande de cultuurparticipatie van jongeren.

Bij de opdracht voor deze studie is de volgende afbakening overeengekomen:

- De studie beperkt zich tot een literatuurstudie. Alle antwoorden op de onderzoeksvragen hebben daarom betrekking op hetgeen de gebruikte literatuur hierover – al dan niet - vermeldt.
- De studie geeft een beeld van de landelijke situatie zoals die in de literatuur geschetst wordt. Waar mogelijk zal rekening worden gehouden met een evenwichtige belichting van zowel stedelijke als niet-stedelijke gebieden.
- De aandacht gaat uit naar jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar en beperkt zich tot hun buitenschoolse cultuurdeelname.
- Een vertaling van de opbrengsten van de studie valt onder de verantwoordelijkheid van de provincie Gelderland.

Een kleine begeleidingsgroep, bestaande uit twee provinciale medewerkers en een medewerker van de Stichting Kunst en Cultuur Gelderland fungeerde tijdens uitvoering van de studie als klankbord. De begeleidingscommissie en Cultuurnetwerk Nederland kwamen tweemaal bijeen.

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen voor de studie luiden:

1. Wat vinden jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar interessant op cultureel gebied?
2. Hoe ziet de cultuurparticipatie van jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar eruit?
 - a. In welke kunstdisciplines zijn jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar actief?
 - b. In welk (organisatorisch) verband zijn jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar actief?
 - c. In welke mate - en op welke wijze draagt de overheid bij aan de cultuurdeelname van jongeren in de leeftijd van 12-25?
3. Welke verschillen bestaan er op bovengenoemde gebieden tussen jongeren van allochtone afkomst en jongeren van autochtone afkomst?
4. Welke buitenschoolse cultuurprojecten in Nederland voor jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar zijn de afgelopen jaren succesvol geweest? Hoe zien deze projecten eruit en welke rol speelde de overheid er in? Wat zijn de succesfactoren en wat zijn de faalfactoren van deze projecten?

Onderzoeksopzet en uitvoering

Het onderzoek bestond uit twee delen. De vragen 1, 2 en 3 zijn beantwoord door middel van een literatuurstudie waarin een algemeen beeld van cultuurdeelname en cultuurbeleving van jongeren in de leeftijd van 12-25 in Nederland wordt geschetst.

Deel twee, de beantwoording van vraag 4, geschiedde door middel van een beschrijving van twaalf praktijkverslagen van cultuurprojecten in Nederland. Deze projecten richtten zich op de buitenschoolse cultuurdeelname van jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar. Er is bij de selectie van deze projecten gestreefd naar een verdeling in (vergelijkbare) cultuurprojecten in vier grote, vier middelgrote en vier kleine gemeenten.

De algemene literatuurstudie

Voor de algemene literatuurstudie naar de cultuurdeelname en – beleving van jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar is een literatuursearch gehouden in de bibliotheek- catalogus van Cultuurnetwerk Nederland. Voor deze search zijn de criteria Nederlandstalig en vanaf het jaar 2000 gebruikt. De (tref)woorden die gebruikt zijn (in verschillende combinaties) luiden:

- Jongeren
- Cultuurparticipatie
- Cultuurdeelname
- Kunst
- Cultuur
- Kunsteducatie; buitenschools
- Alloctonen
- Determinanten
- Tijdsbesteding
- Onderzoek
- Praktijk

De literatuursearch leverde aanvankelijk vijftien titels op. Op basis van deze publicaties zijn de vragen 1 tot en met 3 beantwoord (p. 6 – 13). In een tussentijds overleg met de begeleidingsgroep van de provincie is afgesproken dat in de catalogus nog eens gezocht zou worden onder de trefwoorden Dans en Theater, aangezien deze disciplines in de lijst van vijftien ontbraken. Dat leverde vier extra titels op, zodat het totaal op twintig titels kwam (zie p. 15 – 19). Tijdens de beschrijving van de bestudeerde literatuur zijn nog eens zes titels toegevoegd.

Twaalf praktijkverslagen van cultuurprojecten

Via deskresearch zijn beschrijvingen van buitenschoolse cultuurprojecten voor jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar achterhaald. Er is daarbij gezocht via de bibliotheekcatalogus van Cultuurnetwerk; op Internet en er is gezocht via korte telefonische gesprekken met potentiële informanten (medewerkers ministerie van OCW en lagere overheden, medewerkers Cultuurnetwerk, medewerkers van projectbureaus).

De zoektocht heeft een redelijk omvangrijke lijst van projecten opgeleverd (p. 41 - 47). De lijst is geordend op omvang van de stad of gemeente waar het project plaatsvindt. De 'grote steden' (met 26 projecten) zijn hierbij opgevat als 'de vier grote steden'. Als 'middelgrote steden' (16 projecten) zijn de steden aangemerkt die zijn opgenomen in het Actieplan Cultuurbereik.

Alle overige plaatsen zijn onder de noemer 'kleinere gemeenten' (3 projecten) ondergebracht. Ook zijn twee landelijke projecten in de lijst opgenomen.

Met enige voorzichtigheid kan worden gesteld dat er in Nederland de laatste jaren veel op gang is gekomen op het gebied van cultuur(educatieve)projecten voor jongeren. De lijst is echter niet uitputtend; vermoedelijk valt er met nog diepgaander speurwerk nog meer te achterhalen. Na bestudering bleek dat van de projecten die zijn uitgevoerd slechts weinig (achtergrond)gegevens te vinden zijn. Doorgaans beperkte de beschikbare informatie zich tot een (min of meer) summier projectbeschrijving. Slechts in één enkel geval waren succes- en/of faalfactoren te vinden, en de rol van de overheid werd nergens expliciet beschreven. De veronderstelling is dat deze zich doorgaans beperkt tot het subsidiëren van het project.

De jongerenprojecten die werden gevonden, bleken zeer divers van aard. Omdat tevoren niet bekend was welke projecten de specifieke interesse van de provincie Gelderland hadden, is breed gezocht. Zo waren er veel talentenjachten en festivals, al of niet aangevuld met workshops. Op diverse plekken wordt gewerkt met cultuurscouts of –ambassadeurs; dit zijn jongeren die leeftijdgenoten over de drempel moeten helpen óf volwassenen die op zoek gaan naar interessante initiatieven van jongeren en/of culturele instellingen adviseren in het bereiken van jongeren. Sommige projecten hebben niet uitsluitend een buitenschools karakter, maar starten bij voorbeeld in CKV projecten. Ook deze projecten zijn in de lijst opgenomen. Een andere variant die veel voorkwam is een jongerentheatergroep die start als project, maar inmiddels als zelfstandige theatergroep functioneert (DOX, O20, Lef). Het is overigens een essentieel verschil of een culturele instelling het initiatief neemt zich op jongeren te richten, of dat ideeën van jongeren zelf als uitgangspunt dienen voor te verwezenlijken projecten, zoals bij Duketown Cartel (Den Bosch) en One in a million (Tilburg; zie lijst projecten).

Op basis van deze uitkomsten is in een bespreking met de begeleidingsgroep vervolgens bepaald naar welke specifieke projecten de belangstelling van de provincie Gelderland uitging. De keus viel uiteindelijk op de volgende twaalf projecten, waarbij vier reserveprojecten zijn geselecteerd die projecten konden vervangen die te weinig bruikbare informatie opleverden.

- Amsterdam: wereldmuziekstafette 2000
- Rotterdam: De Kweekvijver – Kunst Onder Andere/SKVR
- Rotterdam: Van wijkcentrum naar cultuurcentrum
- Utrecht: Testcases – Huis aan de Werf
- Utrecht: Het Ketenaanbod – UCK
- Utrecht: cultuurconsulent/cultuurmakelaar ? samengevoegd
- Utrecht: vraaggericht werken
- Den Haag: ABCD (Aanjaagbureau Culturele Diversiteit) ? vervangen
- Zaanstad: Cultuurverkenner – gemeente/platform kunst en cultuur
- Eindhoven: The Art of Noise – Dynamo (jongerenwerk)
- Den Bosch: Duketown Cartel
- Roosendaal: Docudrama wijkcentrum Kalsdonk ? vervangen

Reserveprojecten

- Rotterdam: Cultuurscouts – Stichting Nieuwe Rotterdamse Cultuur
- Utrecht: Urban & Street Culture – De Vloer
- Roosendaal: Cultureel Festival – meidengroep van wijkcentrum Kalsdonk
- Landelijk: Talent Night – Stichting Epitome Entertainment.

Literatuurstudie

'De culturele belangstelling van ouderen is in de loop der jaren gestaag toegenomen. De nieuwe aanwas van cultuurliefhebbers bestond vooral uit personen van 45 jaar en ouder. De interesse van jongeren is daarbij achtergebleven. Terwijl ouderen relatief veel blijven lezen en er vaker opuit trekken om oude stadscentra, musea, klassieke concerten en andere culturele hoogtepunten te bezoeken, leggen jongeren steeds meer interesse voor televisie, discotheken en popconcerten aan de dag. Ouderen tonen een groeiende affiniteit met traditionele cultuur, jongeren richten zich op diensten en producten van de vrijetijdsindustrie.'

(Uit: Cultuur tussen competentie en competitie, van den Broek & de Haan, 2000, p. 28)

Interesse in en deelname aan cultuur van jongeren

Wat vinden jongeren interessant op cultureel gebied; in welke culturele activiteiten participeren zij? Jongeren beschikken tussen de vijfenhalf en zes uur vrije tijd per etmaal. Deze uren worden voor uiteenlopende activiteiten gebruikt; zowel voor sport als voor televisie kijken, kerkbezoek en museumbezoek. Onderstaande tabel laat zien waaraan jongeren hun vrije tijd spenderen.

Tijdsbesteding per persoon per dag naar leeftijd (2001)	12-17 jaar	18-24 jaar
	Uren: minuten	
Televisie, video, radio, cd's, cassettes	2:03	1:47
Bezoek aan restaurant, café, disco e.d.	0:25	0:35
Lezen	0:16	0:16
Bezoek aan museum, theater, bibliotheek, sportwedstrijd e.d.	0:09	0:09
Spelletjes doen, knutselen, musiceren, toneelspelen	0:30	0:15
Totaal culturele activiteiten	3:23	3:02
Sportbeoefening	0:34	0:17
Contact met familie, vrienden, kennissen	1:37	1:35
Bezoek aan kerk, moskee	0:02	0:04
Wandelen, fietstochtjes maken	0:06	0:08
Niets doen, luieren	0:27	0:28
Totaal vrije tijd	6:08	5:39

Bron: Statistisch jaarboek 2004, Centraal Bureau voor de Statistiek p. 136

Ongeveer de helft van deze uren vrije tijd wordt besteed aan – zowel populaire als klassieke – culturele activiteiten. Aan televisie en video kijken wordt de meeste tijd besteed.

De cultuursector moet wat vrijetijdsbesteding van jongeren betreft dus opboksen tegen de commerciële sector; jongeren laten zich in toenemende mate verleiden door de commercie.

In Rapportage Jeugd 2002 (Zeijl et al., 2003) wordt hierover het volgende gezegd: *'Recente ontwikkelingen in uitgaansactiviteiten binnen de jeugdcultuur wijzen op een groeiend bereik van producten van de populaire cultuurindustrie. De bezoekcijfers aan concertzaal(niet-klassiek) en bioscoop zaten in de lift, evenals het gemiddeld aantal cafébezoeken'.* (p. 70)

Jongeren hebben dus vooral interesse voor eigentijdse cultuurvormen. Het blijkt dat de activiteiten die jongeren ondernemen, moeten aansluiten bij hun jeugd(sub)cultuur en leefwereld. Muziek is een favoriete discipline bij veel jongeren. Jongeren gaan vaker naar culturele activiteiten zoals house/danceparties, besloten feesten met dj's en vj's en popfestivals. Relatief veel jongeren gaan naar de film en naar pop- en wereldmuziek. Het aanbod op dit gebied is de laatste jaren explosief gegroeid. Zo kunnen jongeren gedurende de zomermaanden ieder weekend naar een groot evenement (zoals Parkpop, Werchter, Sensation, Dancevalley, Mysteryland, Lowlands).

Uit onderzoek (Poll, 2002) onder Edese jongeren blijkt dat jongeren het vaakst een bezoek brengen aan de videotheek, de bibliotheek en de bioscoop. Andere populaire activiteiten zijn het bezoeken van dance- en houseparties, popconcerten, musea en tentoonstellingen en bezoeken van bezienswaardige gebouwen. De minst populaire activiteiten zijn: opera-, jazz- en bluesconcerten, dansvoorstellingen, concerten van een harmoniefanfara of brassband, klassieke concerten, het bezoeken van een galerie of atelier, muziek- en kunstuitlen en literaire bijeenkomsten. Een groot deel van de jongeren uit het Edese onderzoek zijn niet te spreken over het culturele aanbod in hun stad. Zij vinden dat het aanbod niet aansluit bij hun interesses en dat er weinig is dat jongeren aanspreekt. Bijna de helft van alle ondervraagde jongeren vindt dat er iets moet veranderen. Zij willen graag activiteiten die speciaal voor hen zijn, zoals dansfeesten of festivals én meer optredens van bandjes.

Onderzoeksbureau Orius (Polet en Sikkema, 2003) komt tot een vergelijkbare rapportage: in 2003 gaat 42% van de jongeren tussen vijftien en negentien jaar en 41% van de jongeren tussen 20 en 24 jaar maar liefst één tot drie keer in de maand naar de bioscoop gaan. Van dezelfde leeftijdsgroepen zegt respectievelijk 30% en 34% een keer in de week een boek te lezen. Jongeren lezen bovendien steeds vaker tijdschriften (68% en 66%) en dagbladen (66% en 73%). De toename van deze laatste bezigheid is mede te danken aan Spits en Metro, dagbladen die intensief door jongeren worden gelezen.

Rapportage Jeugd 2002 (Zeijl et al., 2003) concludeert over deelname van jongeren aan cultuur en jeugdcultuur het volgende: *'Hoewel het bereik van de kunsten onder jongeren niet onaanzienlijk is, voelt lang niet iedere jongere zich door de gecanoniseerde¹ cultuur aangesproken en spreekt uitgaan binnen de opties die de jeugdcultuur biedt aanzienlijk sterker tot de verbeelding. In de jaren negentig was hun interesse in de gecanoniseerde cultuur grosso modo stabiel. Aangezien het cultuurbeleid op een verruiming van die interesse mikt, kan die stabiliteit als stagnatie worden geduid'. (p. 72)*

Actief en receptief

Er is – en wordt - in Nederland regelmatig onderzoek gedaan naar de cultuurparticipatie van jongeren. Cultuurparticipatie is onder te verdelen in actieve en receptieve cultuurparticipatie. Bij actieve cultuurparticipatie gaat het om de activiteit die de jongere zelf onderneemt, bijvoorbeeld het volgen van een buikdanscursus of rapworkshop. Receptieve cultuurparticipatie verwijst naar activiteiten waarbij een bezoek wordt gebracht aan een voorstelling, instelling of museum.

¹ De gecanoniseerde cultuur, oftewel de *culturele canon* wordt in Rapportage Jeugd 2002 als volgt omschreven: de schrijvers, componisten, filosofen, schilders en art-film regisseurs die iemand met niveau wordt geacht te kennen. (p. 64)

Het vele onderzoek (onder andere Nagel, 2004; Poll, 2002; Couwenbergh & Couwenbergh, 2003) dat is uitgevoerd naar cultuurparticipatie laat steeds weer zien dat het milieu van herkomst en het opleidingsniveau de belangrijkste determinanten zijn voor cultuurparticipatie op latere leeftijd. Beroep, inkomen en gelegenheid zijn determinanten die slechts een marginale invloed hebben. De – receptieve - participatie in cultuur begint in de bioscoop² (Nagel, 2004) en – als de kennismaking met cultuur zich voortzet – volgen daarna museum en theater en pas veel later een eerste bezoek aan een klassiek concert. Ook Couwenbergh & Couwenbergh (2003) vinden dat de bioscoop³ verreweg favoriet is onder jongeren. Daarna volgt een bezoek aan de bibliotheek, muziek/dansfeest of een festival. De klassieke, traditionele genres worden duidelijk minder bezocht dan de populaire, met uitzondering van het museum.

De meeste jongeren bezoeken de bioscoop al op jonge leeftijd, zo rond hun tiende jaar. Voor museum en theater is dit met veertien à vijftien jaar. Een uitvoering van klassieke muziek wordt door de meeste jongeren pas in het 29e levensjaar bezocht. Jongeren komen doorgaans in contact met cultuur via hun ouders of via school. Bij degenen die vóór hun achttiende kennismaken met deze cultuurvormen vindt het eerste bezoek in ruim de helft van de gevallen plaats in het gezelschap van de ouders, terwijl de school in ongeveer een derde van de gevallen de introductie verzorgt. Overigens maakt niet iedereen kennis met alle vormen van cultuur of doet dit in hetzelfde tempo. Sommige jongeren hebben op hun tiende al aan verschillende culturele activiteiten deelgenomen; anderen beginnen in de bioscoop maar komen niet toe aan de andere vormen van cultuur of pas op veel latere leeftijd. De leeftijd waarop het eerste bezoek plaatsvindt, is sterk afhankelijk van het milieu van afkomst. Kinderen uit cultureel actieve gezinnen komen eerder in de bioscoop, in een museum of theater en wonen op jongere leeftijd hun eerste uitvoering bij van klassieke muziek dan kinderen uit minder cultureel actieve gezinnen. Voor degenen die niet via de ouders in contact komen met cultuur biedt de school de mogelijkheid dit alsnog te doen. In de leeftijd van twaalf tot achttien jaar zijn het weliswaar nog steeds kinderen van cultureel actieve ouders die de grootste kans hebben om kennis te maken met cultuur, maar in deze leeftijdsfase komen ook leerlingen die het voortgezet onderwijs volgen met cultuur in aanraking.

Uit onderzoek dat SCP in 2001 uitvoerde onder scholieren van twaalf tot achttien jaar blijkt dat vooral bezoeken aan musea plaatsvinden in schoolverband. Zo zei 24% van de jongeren in de laatste zes maanden een kunstmuseum te hebben bezocht. 17% deed dat in schoolverband. Ook het bezoek aan een theatervoorstelling gebeurt regelmatig vanuit school. 26% van de 12-18 jarigen bezocht het laatste half jaar een theatervoorstelling. 12% deed dat met klasgenoten. Het bezoek aan klassieke concerten, dansvoorstellingen en bijzondere gebouwen wordt vaker ondernomen met de ouders dan met de school.

² Er is gevraagd naar de leeftijd van kennismaking met vijf cultuurvormen: museum voor beeldende kunst, cultuurhistorisch museum, theater, bioscoop of filmhuis, uitvoering van klassieke muziek.

³ De jongeren die meewerkten aan dit onderzoek konden kiezen uit elf – zowel populaire als klassieke - culturele activiteiten; museum of tentoonstelling, popconcert, muziek/dansfeest/festival, concert klassieke muziek/opera, toneel/theatervoorstelling, cabaret/stand-up comedian, ballet/dansvoorstelling, bioscoop, uitvoering koor, bezienswaardige gebouwen, bibliotheek.

Meisjes en jongens

Meisjes bezoeken meer klassieke receptieve kunstvormen dan jongens. Zij gaan vaker dan jongens naar een museum, toneel/theatervoorstelling en een ballet/dansvoorstelling. Ze brengen ook vaker een bezoek aan de bibliotheek en aan een popconcert. Over de hele linie zijn meisjes dus cultureel actiever dan jongens. De activiteiten met een elitair – klassiek – karakter (zoals het bezoeken van een museum of concertgebouw) worden meestal bezocht met familie of school. Populaire activiteiten – zoals bezoek aan de bioscoop of houseparty – worden bezocht met vrienden. (Couwenberg & Couwenberg, 2003)

In het onderzoek onder een kleine 500 Edese jongeren (Poll, 2002) kregen de jongeren 19 activiteiten voorgelegd; deze varieerden van 'zingen in een band' tot 'graffiti maken'. Na het lezen van boeken (zowel literatuur, hobby- als informatief), tekenen en schilderen de jongeren, houden ze zich bezig met grafisch werk en bespelen ze een muziekinstrument. Ook houden ze van muziek maken op de computer, fotograferen en verhalen of gedichten schrijven. Activiteiten die niet populair zijn bij de Edese jongeren zijn jazzballet/volksdansen, stijldansen/klassiek ballet, spelen of zingen in een band en graffiti spuiten. Ook in het onderzoek van Couwenbergh & Couwenbergh (2003) blijkt boeken lezen de meest favoriete bezigheid⁴, gevolgd door foto's en video's maken, op de computer muziek/websites maken, zingen en tekenen/schilderen. Weinig populair onder jongeren zijn de activiteiten 'wandkleden maken/werken met textiele vormen', 'boetseren/beeldhouwen/sieraden maken' en 'toneelspelen'.

Polet en Sikkema (2003) komen met vergelijkbare resultaten. 15% van de jongeren tussen vijftien en negentien en 10% van de jongeren tussen 20 en 24 jaar maakt minstens een keer in de week zelf muziek. Respectievelijk 10% en 5% maakt muziek met behulp van de computer. Dezelfde percentages gelden voor zingen. De relatief geringe percentages jongeren die zelf actief muziek maken staan in schril contrast tot de grote hoeveelheden jongeren die muziek beluisteren, namelijk 86% en 81%.

Weer zijn – als het gaat om actieve cultuurparticipatie - meisjes actiever. Dat is overigens het geval bij alle activiteiten; met uitzondering van het maken van muziek of websites op de computer.

In welk (organisatorisch) verband zijn jongeren actief?

Zijn jongeren lid van een club of een vereniging? Ongeveer 14% van de Edese jongeren (Poll, 2002) is lid van een kunst- en cultuur gerelateerde club. Dit percentage komt overeen met landelijke cijfers. In 2001 was 13% van de jongeren lid van een vereniging of van een school voor zang, muziek of toneel. Ongeveer 11% van de jongeren volgt een cursus, vaak een muziek cursus. Een scholier besteedt gemiddeld een klein uur per week aan deze vormen van amateurkunst. Rapportage Jeugd 2002 (Zeijl et. al., 2003) vermeldt dat sportverenigingen het populairst zijn onder jongeren. Lidmaatschappen van andere dan sportverenigingen, zoals jeugd-, hobby -, amateurkunst-, milieu- en politieke verenigingen, zijn minder populair. 11% van de tieners is lid van een jeugdvereniging, eenzelfde aantal gaat naar een zang- of toneelvereniging en 6% is lid van een hobbyclub. Ook hier worden verschillen gevonden tussen groepen jongeren. Meisjes zijn vaker lid van dergelijke verenigingen dan jongens en jongere tieners zijn vaker lid dan oudere tieners. Geen duidelijke verschillen zijn er te vinden tussen allochtone en autochtone jeugd.

⁴ De jongeren konden kiezen uit 11 activiteiten; instrument bespelen, boeken lezen, zingen, computer muziek/websites maken, dansen, volks-/stijldansen/ballet, tekenen/schilderen, foto's/video's maken, wandkleden maken/werken met textiel, gedichten/verhalen schrijven, toneelspelen, boetseren/beeldhouwen/sieraden maken.

Het aantal beoefenaren van amateurkunst is sinds de jaren zeventig constant gebleven. Sindsdien zijn echter meer amateurs les gaan volgen en hebben meer amateurs zich bij verenigingen of ensembles aangesloten. Van de toenemende vraag naar individuele of groepscursussen profiteerde vooral de particuliere sector, terwijl het bezoek aan kunsteducatieve instellingen (muziekscholen, creativiteitscentra e.d.) daalde. De groep amateurs die *wekelijks* het vak bijhoudt is tussen 1980 en 1995 geslonken. Dit betrof vooral de beoefening van beeldende vakken, want bij de podiumvakken bleef het aantal amateurs dat wekelijks repeteert nagenoeg constant. Of de deelname van jongeren – culturele - cursussen en clubs is toe- of afgenomen valt niet te zeggen. Hierover zijn geen gegevens te vinden.

Centra voor de Kunsten trekken weinig cursisten onder de jongeren; er komen voornamelijk kinderen en volwassenen. De Centra worden geconfronteerd met veranderingen in het consumentengedrag en met veranderingen in de vraag naar cultuureducatieactiviteiten. Vooral jongeren stellen onder invloed van de “zapp-cultuur”, “beleveniseconomie” en entertainmentindustrie andere vragen en eisen dan waar de medewerkers van die instellingen aan gewend zijn. Jongeren hebben minder behoefte aan educatie via traditionele overdrachtsvormen, aan langdurige en vooraf vastgelegde leertrajecten en een schoolse opzet.

Zij – en ook steeds meer volwassenen – willen zich minder committeren aan meerjarige leerlijnen, maar willen kortdurende cursussen die snel leiden tot samenspelen in ensembles of samen bijvoorbeeld een dansvoorstelling produceren. Korte trajecten die direct leiden tot productie, tot een te tonen voorstelling, een presentatiemoment. Het idee dat “iedereen recht heeft op 5 minuten beroemdheid in zijn leven” begint ook in de vraag naar kunsteducatie zichtbaar te worden. Door de wens om binnen korte tijd een toonbare prestatie neer te kunnen zetten is er een tendens aan het ontstaan van versmelting van kunsteducatie en amateurkunstproductie (De Vries, 2004). Het aantal jeugdtheaterscholen is de laatste jaren enorm gegroeid. Lessen kunnen over een langere periode worden gevolgd, soms jaren achtereenvolgend. Meestal zijn de vakken toneel, dans, beweging en zang en stemgebruik. Toch blijkt lid zijn van een jeugdtheaterschool meer iets voor de jongere kinderen. Kinderen tussen de 6 en 12 jaar nemen het meest deel aan jeugdtheaterscholen; de animo neemt, naarmate de kinderen ouder worden, steeds meer af. (Van Leeuwen, 2004) Het succes en de snelle groei van de jeugdtheaterscholen - er zijn er inmiddels zo'n 50 waarvan ruim de helft onderdeel uitmaakt van een Centrum voor de Kunsten – is een goed voorbeeld van het samenvallen van kunstproductie en educatie. Bovendien maken de deelnemers er kennis met meerdere kunstdisciplines. Ook dat is een tendens: de wens om in meer disciplines tegelijk iets te leren. Niet diepgaand, wel breed en leidend tot flexibele inzetbaarheid bij bijvoorbeeld een theaterproductie, een musical of muziektheatervoorstelling. Specialiseren kan daarna altijd nog. Verder is een toename te zien in de vraag naar cursussen en activiteiten op het gebied van de toegepaste kunsten: architectuur, binnenhuisarchitectuur, grafische vormgeving e.d. Ook naar e-culture activiteiten. En naar multidisciplinaire activiteiten. (De Vries, 2004)

In Noord-Brabant (Savelkoul et. al., 2001) is onderzocht welke culturele activiteiten jongeren bij voorkeur ondernemen. Daaruit bleek dat een eigen plek voor hen van groot belang is. Jongeren hebben behoefte te ontkomen aan het gezag van hun ouders, de school en andere autoriteiten. Zij willen graag letterlijk eigen ruimte om elkaar te ontmoeten en dingen te doen. Wanneer hen wordt gevraagd wat zij zouden doen als ze geld zouden krijgen, is het antwoord dat ze een eigen plek willen om muziek te maken, muren te beschilderen etc. Zij noemen dit echter geen kunst of cultuur, want van die begrippen hebben zij een veel smallere definitie. Voor hen zijn kunstzinnige

uitdrukkingsvormen breed en divers. De grenzen tussen kunst en communicatiemiddelen vervagen geleidelijk. Sinds de komst van de digitale camera is het maken van filmpjes bij jongeren een populaire bezigheid.

Vooraf jongeren tonen zich steeds meer bevattelijk voor de verlokkingen van het commerciële aanbod, met name in hun consumptie van omroep en cultuur. Wanneer zij met het klimmen der jaren blijvend een relatief geringe belangstelling voor het gesubsidieerde aanbod aan de dag leggen, kan de legitimatie van publieksgefinancierde bemoeigoederen op de terreinen media en cultuur ter discussie komen te staan. (Sociaal en Cultureel Rapport 2002 p. 613)

Heeft de overheid iets bijgedragen aan de cultuurdeelname? Zo ja: wat?

Cultuurdeelname van jongeren krijgt de laatste jaren veel (beleidsmatige) aandacht van de (landelijke) overheid. In 1996 start het departement met het project Cultuur en School. Met Cultuur en School wil de overheid de rol van cultuur in het onderwijs versterken. De overheid stimuleert daarmee vooral de binnenschoolse cultuureducatie. Met de komst van staatssecretaris Van der Ploeg wordt de publieksparticipatie van jongeren en allochtonen onder de aandacht gebracht. Het cultuurbeleid moet ruimte bieden aan nieuw aanbod en de gevestigde culturele instellingen dienen een nieuw en breder publiek te bereiken. In het Actieplan Cultuurbereik (2001-2004) zijn drie van de vijf actiepunten gericht op cultuurspreiding onder een groter en breder publiek. Deze punten zijn: de versterking van de programmering, het bevorderen van culturele diversiteit en investeren in jeugd. Van der Ploeg ging zelfs zo ver dat hij de culturele instellingen wilde verplichten 3% van hun subsidie in te zetten voor het bereiken van nieuwe publieksgroepen (vooral jongeren en culturele minderheden). Hoewel deze maatregel niet is doorgezet kreeg het bereiken van jongeren wel de aandacht van de culturele instellingen. Met het Actieplan Cultuurbereik – een gezamenlijk cultuurprogramma van gemeenten, provincies en rijk – werden jongeren definitief op de culturele agenda geplaatst. Het Actieplan Cultuurbereik heeft geresulteerd in veel projecten voor en door jongeren.

Het Sociaal en Cultureel Rapport (2002) concludeert dat het aantal musea en podium -uitvoeringen gegroeid is en dat de bezoekersstroom groeit. De tijd zal echter leren of dit ook leidt tot een grotere cultuurdeelname onder de bevolking in het algemeen en onder specifieke groepen in het bijzonder. Over het effect van het door Van der Ploeg ingezette beleid op cultuurbereik zegt het Sociaal en Cultureel Rapport het volgende: *'Op termijn zal pas blijken of inderdaad een vermeerderde culturele belangstelling van jongeren en allochtonen teweeggebracht is. Overigens zijn de cultuurpolitieke doelstellingen hieromtrent niet gekwantificeerd of anderszins geconcretiseerd, hetgeen als een zwakte van het beleid kan worden aangemerkt, omdat dan niet kan worden vastgesteld of de beleidsdoelen gerealiseerd zijn.'* (p. 601)

In het visitatierapport van het Actieplan Cultuurbereik over de jaren 2001 en 2002 'Van jonge mensen en de dingen die gaan komen' (2003) wordt iets soortgelijks geconcludeerd. Retorisch vraagt men zich af of alle beoogde effecten van het Actieplan alleen in harde kwantitatieve termen te meten zijn. De visitatiecommissie concludeert – na 42 bezoeken aan steden en provincies – dat een dergelijke benadering inderdaad niet volstaat. *'Een kwalitatieve benadering is nodig om recht te doen aan de veranderingsprocessen die plaatsvinden, de nieuwe samenwerkingsvormen en de andere benaderingen van het publiek.'* (p. 32)

Hoewel effecten van het Actieplan dus nog niet onomwonden zijn vastgesteld heeft het Actieplan Cultuurbereik wel veel losgemaakt in de steden en provincies. Het meest opvallende in alle stedelijke en provinciale actieprogramma's, zo stelt de visitatiecommissie, is de aandacht voor jongeren. Het bijbrengen van interesse in cultuur gebeurt vooral via het onderwijs, zo blijkt. Over buitenschoolse cultuureducatie wordt het volgende gezegd: *'Flankerend aan de benadering van jongeren via het onderwijs is er de benadering van jongeren in de buurten en de wijken, de haarvaten van de samenleving. Het is niet eenvoudig en zeker niet goedkoop om jongeren op te zoeken in sociaal-culturele instellingen als buurthuizen en Jongeren Ontmoetings Plaatsen (JOP's). De aanpak is arbeidsintensief en vereist maatwerk. Het resultaat is dat men kleine groepen jongeren bereikt. Ook hier geldt dat het een grote inspanning vraagt en dat cultuurmiddelen alleen niet volstaan.'* (p. 33)

De aanbeveling van de visitatiecommissie was het actieplan nog eens vier jaar voort te zetten, omdat het proces dat het actieplan in gang heeft gezet meer tijd vraagt. Bedoeld is het proces waarin het cultuurbeleid zich meer richt naar de gebruiker, waarin culturele instellingen een attitudewijziging doormaken en waarin nieuwe netwerken en samenwerkingsverbanden ontstaan. Op basis van evaluatiedocumenten (visitatierapport en onderzoek Erasmus Universiteit Rotterdam) en eigen ervaringen zijn de staatssecretaris van OCW, het IPO en de VNG op 17 december 2003 overeengekomen het Actieplan Cultuurbereik met vier jaar te verlengen. (Beleidskader Actieplan Cultuurbereik 2005–2008, 2004)

Verschillen tussen allochtonen en autochtonen in culturele interesse en deelname

Welk verschil bestaat er op het gebied van culturele interesse en – participatie tussen jongeren van allochtone afkomst en jongeren van autochtone afkomst?

Couwenbergh & Couwenbergh (2003) en Van Iperen (2003) verrichten onlangs onderzoek naar het verschil in (receptieve) cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren.

Couwenbergh & Couwenbergh vinden dat allochtone jongeren minder vaak een bezoek brengen aan een museum/tentoonstelling, toneel/theatervoorstelling, bioscoop en bezienswaardig gebouw.

Autochtone jongeren brengen vaker dan allochtone jongeren een bezoek aan de bibliotheek. Van Iperen concludeert ook dat allochtone jongeren minder deelnemen aan klassieke cultuur dan autochtone jongeren. Echter, bij vergelijking van allochtone en autochtone jongeren met dezelfde sociaal-culturele achtergronden blijkt dat allochtone jongeren even vaak deelnemen aan klassieke cultuuruitingen als autochtone jongeren. Bepalend voor de participatie is niet de allochtonie zelf, maar de mate van cultuurparticipatie van de ouders, het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van de jongeren zelf. Allochtone jongeren lijken wat betreft cultuurdeelname sprekend op even laag opgeleide autochtone jongeren met ouders die ook laag opgeleid en weinig cultureel actief zijn.

Wat betreft populaire cultuurdeelname (pop- en jazzconcerten, musicals, film en dance-evenementen) blijken er (Van Iperen, 2003) geen verschillen te zijn tussen allochtone en autochtone jongens. Allochtone meisjes zijn echter minder cultureel actief als het gaat om deze vormen van cultuur. De belangrijkste determinant van de deelname aan populaire cultuuruitingen is - weer - de mate waarin ouders cultureel actief zijn. Dit geldt voor zowel allochtone als autochtone jongeren. Bij de conclusies over klassieke cultuurparticipatie plaatst Van Iperen twee belangrijke kanttekeningen. Zoals gezegd blijken allochtone en autochtone jongeren niet van elkaar te verschillen wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken, maar de groepen jongeren beschikken natuurlijk niet in dezelfde mate over die achtergrondkenmerken. Belangrijke

determinanten van cultuurparticipatie zijn een hoog opleidingsniveau en frequente cultuurparticipatie van de ouders. Allochtone jongeren hebben in mindere mate deze achtergrondkenmerken. Zij hebben veelal ouders die lager opgeleid zijn dan ouders van autochtone jongeren. Daarnaast zijn allochtone ouders minder cultureel actief dan autochtone ouders (als het gaat om aanbod uit het reguliere circuit). Verder zijn de allochtone jongeren zelf lager opgeleid; het opleidingsniveau van de jongeren is ook een determinant van de cultuurdeelname, althans van de klassieke cultuur. Het feit dat allochtone jongeren voor wat betreft al deze drie kenmerken een achterstand hebben, betekent in de praktijk dat allochtone jongeren gemiddeld genomen minder cultureel actief zijn.

Een tweede kanttekening is dat in de gebruikte gegevensbestanden⁵ de cultuurdeelname betrekking heeft op een breed scala van culturele activiteiten (van klassiek concert tot dance event) en dat hieronder ook activiteiten van allochtone kunstenaars kunnen vallen. De gestelde vragen gaan echter in het algemeen uit van traditionele plekken voor cultuuruitingen zoals theater, podia, musea en bioscopen. Er zijn geen vragen gesteld over bezoeken aan specifieke allochtone culturele activiteiten (zoals bepaalde culturele feesten) of aan instellingen als een moskee, tempel, kerk, zalencentrum, wijkgebouw of over particuliere culturele activiteiten bij iemand thuis.

Actief

Couwenbergh & Couwenbergh concluderen dat het behoren tot een etnische bevolkingsgroep positief van invloed is op het zelf actief beoefenen van zang, gedichten/verhalen schrijven, dansen, wandkleden maken/werken met textiel en het lezen van boeken. In geen enkele activiteit (zie noot 3) is de deelname van allochtone jongeren minder dan die van autochtone jongeren. Het tegendeel is het geval. Couwenbergh & Couwenbergh maken onderscheid tussen Turkse, Marokkaanse, Surinaams/Antilliaanse en 'overige' allochtone jongeren. Aan vijf van de tien activiteiten nemen Marokkaanse jongeren vaker deel dan autochtone jongeren, namelijk boeken lezen, zingen, dansen, wandkleden maken/werken met textiel en gedichten/verhalen schrijven. De Turkse jongeren zijn in de laatste drie genoemde activiteiten ook actiever dan de autochtone jongeren. De jongeren uit overige landen zijn bij een drietal activiteiten actiever dan de autochtone jongeren, te weten wandkleden maken/werken met textiel, gedichten/verhalen schrijven en zingen. De Surinaams/Antilliaanse jongeren lijken wat actieve cultuurparticipatie betreft het meest op de autochtone jongeren, zij zijn slechts in één activiteit actiever namelijk (volks/stijl)dansen/ballet.

⁵ Van Iperen maakt gebruik van twee databestanden; cohort 98: 1521 leerlingen die in september 1998 zijn ondervraagd over de verstrekking van de gratis CJP pas (zie: Ganzeboom, H. & Nagel, I. (1999). *Het CJP en cultuurparticipatie van schoolgaande jeugd : evaluatie van een veldexperiment in acht gemeenten : eindrapportage*. Amsterdam: CJP.) en cohort 00: 1129 leerlingen die ondervraagd zijn in het kader van het CKV1-Volgproject (zie: Ganzeboom, H.B.G., Haanstra, F., Hoorn, M. van, Nagel, I. & Vingerhoets, C. *Momentopname 2000 CKV1-Volgproject*. (Cultuur + Educatie; 2) Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.).

Geraadpleegde literatuur (deel A)

Beunen, L. & Peters, M. (2000). Meer jongeren naar het theater. *Boekman*, 12(45), 235-246.

Jongeren hebben geen eenduidig beeld van theater, en laten het als publieksgroep steeds meer afweten: vooral de 16 tot 25 jarigen komen steeds minder. Als theaters op de huidige manier blijven functioneren, zal het doek voor hen op den duur vallen. Door programmering en communicatie aan te passen, kan er echter een nieuwe generatie theaterbezoekers ontstaan. Jongeren bezoeken bijvoorbeeld graag cabaretvoorstellingen, musicals en popconcerten. De sfeer in het gebouw is belangrijk. Prijskortingen kunnen het bezoek van jongeren stimuleren.

Bogt, T. ter & Hibbel, B. (red.) (2000). *Wilde jaren: een eeuw jeugdcultuur*. Utrecht: Lemma. Uitgave bij de TELEAC/NOT-documentaire 'Wilde Jaren'.

Bestaat uit twee delen. Deel 1 'De geschiedenis van jeugdcultuur en popmuziek' bevat een overzicht van de belangrijkste en meest spectaculaire jeugdbewegingen van de twintigste eeuw. Deel 2 'Hedendaagse jeugdculturen' bevat negen korte studies van verschillende jeugdculturele scènes.

Broek, A. van den & Haan, J. de (2000). *Cultuur tussen competentie en competitie: contouren van het cultuurbereik in 2030*. Amsterdam/Den Haag: Boekmanstichting/SCP.

Hoe zal het cultuurbereik zich de komende decennia ontwikkelen? In drie toekomstscenario's wordt de belangstelling geschetst voor musea, podia, literatuur en amateurkunst. Centraal in elk scenario staat de spanning tussen de competentie om van cultuur te genieten en de competitie om de beschikbare vrije tijd. Het marginaliseringsscenario voorziet een proces van media-inflatie, waardoor cultuur gaandeweg uit het gezichtsveld en de belevingswereld van het brede publiek verdwijnt. In het consolideringsscenario weet de culturele sector adequaat op de omnivore smaakvoorkeuren van het publiek in te spelen en zo een plaats te behouden in het totale aanbod. Het herwaarderingsscenario behelst een verzaadiging van de vrijetijdsindustrie en een daaruit voortvloeiende herontdekking van cultuur.

CBS, Centraal Bureau voor de Statistiek (2004). *Statistisch jaarboek 2004*. 's-Gravenhage: SDU/CBS.

Actuele cijfers over vrijwel alle aspecten van de Nederlandse samenleving: bevolking, onderwijs, cultuur en vrijetijdsbesteding, gezondheid en maatschappelijk welzijn etc.

Couwenbergh, Ch. & Couwenbergh-Soeterboek, N. (2003). *Cultuurparticipatie*. Doctoraalscriptie Universiteit Utrecht.

De scriptie bestaat uit twee delen: 1) literatuurscriptie en 2) onderzoek naar de cultuurparticipatie van jongeren. Het eerste deel geeft een historisch overzicht van het kunst- en cultuurbeleid. Verder wordt het begrip cultuurparticipatie nader toegelicht en wordt een overzicht gegeven van het wetenschappelijk onderzoek over cultuurparticipatie. Vervolgens wordt beschreven welke factoren (determinanten) van invloed zijn op de cultuurparticipatie en wordt aandacht besteed aan de factor etniciteit als mogelijke determinant van cultuurdeelname. Tot slot samenvatting en conclusies. In deel twee staan de volgende onderzoeksvragen centraal: Welke culturele activiteiten ondernemen jongeren?; Welke factoren zijn van invloed op het cultureel gedrag van jongeren?; Is etniciteit een achtergrondkenmerk dat op enigerlei wijze bovenstaande factoren beïnvloedt?; Is de kwaliteit van de band die jongeren met hun ouders hebben van invloed op de relatie tussen het cultureel gedrag van ouders en kinderen? Deze onderzoeksvragen worden beantwoord door middel van een steekproef gehouden onder zes scholen: vijf in de stad Utrecht en een in Tilburg. Het onderzoek wordt afgesloten met een samenvatting.

Evelein, F. (2001). Jongerencultuur en muziekeducatie. *Muziek & onderwijs*, 38(5), 86-89. Artikel waarin de auteur ingaat op wat jongerencultuur is en wat de relatie met muziekdidactiek is. De belangrijkste conclusie die de auteur trekt is dat leerlingen niet als een onbeschreven blad het muzieklokaal binnenkomen. De uitdaging voor de muziekdidactiek is de leerlingen te stimuleren en te motiveren deze attitude in te zetten.

Ganzeboom, H.B.G. (red.) (2003). *Jaren van onderscheid : trends in cultuurdeelname in Nederland*. (Cultuur + Educatie; 7). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Bundel met herziene bijdragen aan de studiedag 'Jaren van onderscheid' gehouden op 22 november 2002, waarbij prof.dr. Harry Ganzeboom afscheid nam als hoogleraar Sociologie aan de Universiteit Utrecht en de onderzoeksschool ICS (het Interuniversitair Centrum voor Sociologie). Bijdragen: Van kunstzinnige vorming tot kunsteducatie (F. Haanstra en M-L. Damen); Trends in literatuuronderwijs en leesgedrag tussen 1975 en 2000 (M. Verboord); Trends in de culturele leefstijl van onderwijsgeevenden (M. Kalmijn); Cultureel kapitaal en sociale reproductie (N.D. de Graaf en P.M. de Graaf); Trends in sociale ongelijkheid en cultuurparticipatie (I. Nagel en J. de Haan); Verschillen in cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone jongeren (W. van Iperen); Jaren van onderscheid (H.B.G. Ganzeboom).

Hagenaars, P., Liefink, J. & Poll, J. (2003). *Culturele activiteiten in het onderwijs: gemeentelijk beleid in Nederland 2002*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland. In opdracht van en in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Eindrapport van een onderzoek naar het gemeentelijk beleid voor culturele activiteiten in het onderwijs. Het onderzoek bestaat uit twee delen, een inventariserend deel en een verdiepend deel. Voor het inventariserende deel is gebruik gemaakt van schriftelijke enquêtes. Voor het verdiepende deel zijn zes interviews gehouden in Zoetermeer, Groningen, Vlissingen, Kampen, Gilze-Rijen en Horst aan de Maas. De interviews zijn uitgewerkt tot casestudies. In deze casestudies wordt ingegaan op opvallende bevindingen uit de enquête. Aan het onderzoek hebben ruim 240 gemeenten van de 504 meegewerkt. In het onderzoeksrapport komen de volgende onderwerpen aan bod: Welke doelstellingen hebben gemeenten en met welke partijen wordt het beleid afgestemd? Wie zijn de samenwerkingspartners en wat is hun taak? Hoe groot is het budget dat gemeenten beschikbaar hebben voor culturele activiteiten in het onderwijs? Wordt het beleid geëvalueerd en wat wordt er met de uitkomsten gedaan?

Iperen, W. van (2003). Verschillen in cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone jongeren. Een vergelijking op basis van gegevens van het CKV1-Volgproject. In H.B.G. Ganzeboom (red.), *Jaren van onderscheid : trends in cultuurdeelname in Nederland* (pp. 120-150) (Cultuur + Educatie; 7). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Verslag van een onderzoek waaruit blijkt dat de uitsluiting van allochtone jongeren niet direct een etnische achtergrond heeft, maar slechts weinig verschilt van de uitsluiting van groepen jongeren met lager opgeleide ouders. Tegelijkertijd laat van Iperen zien dat er wel verschillen in culturele voorkeuren bestaan tussen allochtone en autochtone jongeren.

Knulst, W. & Haan, J. de (2000). *Het bereik van de kunsten: een onderzoek naar veranderingen in de belangstelling voor beeldende kunst en podiumkunst sinds de jaren zeventig*. Den Haag: SCP.

Studie naar diverse vormen van participatie op het gebied van podiumkunst en beeldende kunst in de periode tussen 1975 en 1995, waaronder het bezoek aan uitvoeringen, voorstellingen en tentoonstellingen, het beoefenen van kunstzinnige activiteiten, het zelf verzamelen van kunstvoorwerpen en het volgen van (informatie over) kunst via televisie, radio en eigen afspeelapparatuur. Op ieder terrein is onderzocht hoe groot de belangstelling is en hoe de groep belangstellenden is samengesteld. Enkele conclusies: het bezoek aan culturele instellingen is sinds het eind van de jaren zeventig gestegen; veel groter is de participatie via de amateurkunst; de belangstelling van jonge mensen van 16-40 jaar voor klassieke kunstuitingen neemt af; daar staat tegenover dat onder ouderen de belangstelling voor kunst toeneemt; de participatie van allochtonen aan de traditionele kunstuitingen is relatief gering.

Leeuw, K. de (red.) (2000). *Jong! : jongerencultuur en stijl in Nederland 1950-2000*. Zwolle: Waanders.

In het eerste deel wordt ingegaan op jongeren(sub)culturen als sociaal verschijnsel. In deel 2 worden jongeren geplaatst in hun tijd en wordt aangegeven hoe zij zich verhouden tot voorgaande jongerenculturen en tijdgenoten. De representanten van jongerenculturen komen aan het woord in deel 3. In deel 4 worden de kledingcodes van jongerenstijlen in de jaren '90 beschreven. Het laatste deel bevat thema's o.a. de rol van de zwarte muziek in de jongerenculturen, de invloed van cultfilms en videoclip.

Leeuwen, K. van (2004). 'Toneel is dat je gewoon doet alsof': Toekomst op de planken moet jeugdtheaterscholen versterken. *VNG-magazine*, 12, 9 mrt., 27-29.

In Nederland zijn bijna zestig jeugdtheaterscholen gevestigd. Op een jeugdtheaterschool wordt les in theatrale vorming gegeven aan kinderen en jongeren. Om de bestaande jeugdtheaterscholen te steunen bij versterking van hun organisatie en kwalitatieve verbetering heeft het ministerie van OCW samen met het VSBfonds 1 miljoen euro beschikbaar gesteld. Deze stimuleringsregeling getiteld 'Toekomst op de planken' kent strikte regels en wordt uitgevoerd door Theaterwerk NL uit Amsterdam. Een interview met Gerja Meima, de initiatiefneemster van de publicatie 'Jeugdtheaterscholen in Nederland' (2002). Tevens is zij de stuwende kracht binnen Theaterwerk Nederland en achter Toekomst op de planken.

Lieftink, J. & Poll, J. (2003). *Contrast in cultuurbereik: een onderzoek naar vijf gemeentelijke beleidsplannen Culturele Diversiteit*. (Cultuur + Educatie; 5). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Casestudies en vergelijking van het beleid Culturele Diversiteit, onderdeel van het Actieplan Cultuurbereik (2001-2004), van de gemeenten Den Haag, Eindhoven, Groningen, Rotterdam en Almere. Aan de orde komen de eerder uitgevoerde pilots, de doelstellingen, de instrumentaria, de beleidsmodellen, de uitvoering, de beschikbare middelen, de samenwerking tussen de betrokkenen en de evaluatie.

Nagel, I. (2004). *Cultuurdeelname in de levensloop : cultural participation in the life course*. Utrecht: ICS. Proefschrift Universiteit Utrecht.

In deze studie wordt de vraag beantwoord hoe cultuurparticipatie zich ontwikkelt over de levensloop, onder invloed van het ouderlijk milieu enerzijds en onder invloed van later verworven statuskenmerken anderzijds. De analyses betreffen retrospectief gevraagde levensloopgegevens, niet alleen over cultuurparticipatie, maar ook over onderwijs, beroep, woonplaats en partnerrelaties. De gegevens zijn verzameld volgens een uniek steekproefontwerp, waarbij oud-leerlingen binnen scholen ondervraagd zijn en broers en zussen binnen gezinnen. Hierdoor is het mogelijk totale effecten van ouders en school op een adequate manier te vergelijken.

O&S Nijmegen (2003). *De cultuurparticipatie van de Nijmegenaren in beeld gebracht : een synthese van de in 2002 verrichte cultuuronderzoeken*. Nijmegen: O&S.

Synthese van een publieksonderzoek bij zes gesubsidieerde podia en een onderzoek onder ruim duizend Nijmegenaren naar wie wel en wie niet gebruik maakt van het lokale cultuuraanbod. Inhoud: 1) Samenvatting en conclusies, 2) Inleiding, 3) Verschillende vormen van cultuurparticipatie, 4) Belemmeringen voor cultuurdeelname, 5) Verbreden van cultuurdeelname, 6) Profielen van zes gesubsidieerde podia, 7) De belangstelling voor film en (pop)muziek.

Polet, S. & Sikkema, P. (2003). *Jongeren 2003 : niets willen missen*. Amsterdam: Qrius. Marktonderzoek naar het gedrag van jongeren van 6 t/m 24 jaar in Nederland. Cijfers over onder andere leesgedrag, computergebruik, bioscoopbezoek en activiteiten in de vrije tijd.

Poll, J. (2002). *Tussen behoefte en competentie: een onderzoek naar cultuurdeelname onder Edese jongeren*. Doctoraalscriptie Universiteit Utrecht.

Doelstelling van het onderzoek was het in kaart brengen van cultureel gedrag van jongeren uit de gemeente Ede en het in kaart brengen van wensen en behoeften van Edese jongeren op het gebied van kunst en cultuur. Daarnaast is ook de vraag onderzocht welke factoren van invloed zijn op cultureel gedrag.

Savelkoul, I., Schermel, A., Schilte, E. & Hof, M. van 't. (2002). *Kiss the future : rapport over een onderzoeks- en activiteitenproject naar de cultuurbeleving van jongeren*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Provincie Noord-Brabant/Cultuurnetwerk Nederland.

Doel van het onderzoek is de kloof tussen het culturele aanbod en de cultuurbeleving van jongeren in de provincie Noord-Brabant zichtbaar te maken en mogelijk te verkleinen. Het Provinciaal Bestuur Noord-Brabant wil de resultaten koppelen aan de actualisering van het cultuurbeleid voor de periode 2001-2004. In dit rapport vertaalt Cultuurnetwerk Nederland, uitvoerder van dit project, de doelstelling in een drietal onderzoeksvragen: op welke wijze en op welke plekken (buiten culturele instellingen) beleven jongeren kunst en cultuur?; waar en hoe organiseren zij zelf activiteiten die hun wijze van kunst- en cultuurbeleving vormgeven?; wat zijn dan die activiteiten? Deze vragen worden beantwoord in drie fases: inventarisatie, selectie en uitvoering van projecten. De inventarisatie richt zich op het opsporen van jongereninitiatieven. In de selectie wordt een keuze gemaakt uit de ideeën en projectvoorstellen van jongeren. De geselecteerde projecten worden vervolgens uitgevoerd. Tot slot wordt bekeken of en hoe de doelstellingen van het project Kiss the Future gehaald zijn of behaald kunnen worden.

SCP, Sociaal en Cultureel Planbureau (2002). *Sociaal en cultureel rapport 2002*. Den Haag: SCP.

Het rapport richt zich op een groot aantal aspecten van samenleving en beleid, zoals demografie, economie, bestuur, politieke participatie, opinieklimaat, gezondheid, sociale zekerheid, onderwijs en vrijetijdsbesteding.

Vanhommerig, J. (2000). 'Jongeren willen in korte tijd iets leuks leren': uitkomsten Kunst na School pleiten voor culturomslag. *Kunst & educatie*, 9(1), 13-15.

In het project Kunst na School heeft het LOKV samen met een achttal Centra voor de Kunsten een oplossing bedacht om de moeilijk bereikbare doelgroep bestaande uit jongeren van veertien tot achttien jaar te betrekken bij de cursussen van de creativiteitscentra. Om de beoogde doelgroep te bereiken blijkt de traditionele werkwijze van de centra fundamenteel te moeten veranderen. Centra van de Kunsten moeten in plaats van aanbodgericht meer marktgericht gaan werken. In het artikel wordt onder andere een aantal succesvolle voorbeelden gegeven om jongeren te betrekken bij culturele cursussen.

Vervoorn, A. (2002). Jongerencultuur. *Muziek & onderwijs*, 39(1), 2-5.

Waardoor wordt de smaak van jongeren bepaald, welke stroming is momenteel in en waarom is jongerencultuur goed te gebruiken in de muziekles? Lifestijl als Urban Feel, stijlvormen als hiphop, rap, R&B, breakdance, graffiti en nieuwe technieken als sampling worden besproken. Paul Willis opvatting dat alle cultuuruitingen van jongeren tot kunst gerekend kunnen worden en de vitaliteit van de jongerencultuur geeft een nieuwe kijk op het muziekonderwijs.

Vethman, A. (2002). *De toekomst op de planken: een inventariserend onderzoek naar theater door kinderen en jongeren*. Amsterdam: Theaternetwerk NL.

Dit verkennende onderzoek geeft een inventarisatie van de activiteiten op het gebied van theaterscholing en theaterproductie door kinderen en jongeren. Voor dit onderzoek is een enquête ontwikkeld die verstuurd is aan 400 instellingen verspreid over vier onderzoeksgroepen: jeugdtheaterscholen, jongerenverenigingen, productiehuizen en Centra voor de kunsten. Het onderzoek wijst uit dat de mogelijkheden voor kinderen en jongeren om deel te nemen aan theatereducatie en theaterproductie in de afgelopen vijftien jaar spectaculair zijn toegenomen. Verspreid over Nederland is het aantal organisaties in die periode met 88% gestegen.

Vries, A. de (2004). Centra voor de kunsten voor de keuze. Op weg naar culturele dienstverlening.

In M.-J. Kommers (red.), *Zicht op ... centra voor de kunsten*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

De Vries, directeur van de Kunstconnectie – branchevereniging voor educatie en participatie in de kunsten, schetst recente ontwikkelingen op het gebied van de centra voor de kunsten. Deze centra hebben als hoofdtaak mensen in hun vrije tijd kennis te laten maken met kunst en hen op te leiden in een van de kunstdisciplines. Enkele onderwerpen die aan de orde komen: kansen en bedreigingen, overheidsbeleid, consumentengedrag, doelgroepen en kwaliteitseisen.

Wester, M. (red.) (2003). *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002 door de visitatiecommissie cultuurbereik. Actieplan Cultuurbereik 2001-2004.* In opdracht van het Ministerie van OCenW, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

Eind 2002 en begin 2003 heeft de visitatiecommissie cultuurbereik, onder leiding van Rinus Haks, 30 steden en 12 provincies bezocht om te zien hoe de voornemens uit de Actieplannen Cultuurbereik in de praktijk hebben uitgepakt. Dit rapport is daar de weerslag van. Naast een algemeen deel met bevindingen en aanbevelingen over proces en kwaliteit van het Actieplan Cultuurbereik bevat het eindrapport deelrapporten over de actieprogramma's van de deelnemende gemeenten en provincies. De visitatiecommissie komt tot de conclusie dat het Actieplan Cultuurbereik voortgezet moet worden.

Zeijl, E. (red.) (2003). *Rapportage jeugd 2002.* Den Haag: SCP.

Nagegaan is in hoeverre deelname aan vrijetijdsactiviteiten van jongeren samenhangt met zaken zoals gezondheid, welzijn, delinquentie en sociale relaties.

Praktijkbeschrijving 12 projecten

Kiss the Future: Eindhoven, Roosendaal en Den Bosch

De projecten in Eindhoven, Roosendaal en Den Bosch maakten deel uit van een (overkoepelend) provinciaal project: Kiss the Future. Dit project is uitgevoerd in 2000 en had tot doel: 'het vergaren van kennis over de cultuurbeleving van jongeren door middel van confrontatie en ontmoeting'. Het project richtte zich op jongeren tussen de 14 en 18 jaar en het bestond uit drie fasen. In de eerste fase van het project is gezocht naar jongeren die ideeën hadden voor culturele activiteiten. Deze jongeren zijn geworven via onder andere buurthuizen, culturele instellingen en jongerenwerk. Na gesprekken met deze jongeren zijn hun ideeën voorgelegd aan een adviesgroep. In deze adviesgroep namen jongeren, deskundigen uit het culturele en maatschappelijke veld en een vertegenwoordiging van het Provinciaal Bestuur plaats. De adviesgroep vroeg jongeren met potentieel goede ideeën een projectplan in te dienen. Deze projectplannen zijn – voorzien van een advies van de adviesgroep - voorgelegd aan het Provinciaal Bestuur. Deze besliste uiteindelijk of een project uitgevoerd werd. De projecten in Eindhoven, Roosendaal en Den Bosch zijn projecten die door het Provinciaal Bestuur zijn goedgekeurd.

Alvorens de projecten in Eindhoven, Roosendaal en Den Bosch te beschrijven wordt eerst in gegaan op wat er goed en minder goed ging bij Kiss the Future als project. Ook de rol van de provincie wordt toegelicht.

Wat goed ging

Omdat jongeren vanaf het begin betrokken werden bij de activiteiten, was hun inzet en enthousiasme groot. Zij waren trots en tevreden met het eindproduct. Ook werkt het stapsgewijze traject van nominatie van een idee via projectplan naar uiteindelijke goedkeuring stimulerend. Hierbij is het wel belangrijk dat de provincie snel handelt bij beslissingsmomenten, omdat de jongeren anders gedemotiveerd raken. Het is Gedeputeerde Staten gelukt om de goedkeuring van de projectplannen een week te laten duren in plaats van twee maanden. Ook is de rol van de projectorganisatie als intermediair tussen jongeren en provincie als zeer positief ervaren.

Wat minder goed ging

Om de kwaliteit van de activiteiten te waarborgen, is een intensieve begeleiding van de jongeren nodig geweest. Dit vergde in sommige gevallen veel van de begeleiders. Verder is het voor de uitvoering van de projecten van belang dat er de jongeren en hun begeleiders goed met elkaar overweg kunnen. Dit was niet altijd het geval.

De rol van de overheid

Het project 'Kiss the Future' is opgezet door de Provincie Noord-Brabant. De aanleiding was een onderzoek⁶ waaruit bleek dat de eigen ideeën van jongeren over culturele activiteiten niet overeenkwamen met het werkelijke aanbod op dat terrein. Om die reden namen ze ook weinig deel aan deze culturele activiteiten. De provincie had tijdens het project een belangrijke rol. Zo was de coördinatie van het project in handen van de provincie en de projectcoördinator onderhield contacten met de jongeren en hun begeleiders, maar ook met het provinciaal bestuur.

⁶ Kersbergen, Ch., Wageningen, R. van & Meer, R. van der (1999). 'Kiss the Future', aanvullend advies jongerenplatform. Bikker Communicatie, oktober 1999.

Daarnaast had de provincie zitting in de adviesgroep en lag de besluitvorming inzake de projecten in handen van het provinciaal bestuur. De evaluatie en monitoring van het project besteedde Noord-Brabant uit aan Cultuurnetwerk Nederland⁷.

Eindhoven: The art of noise

Beschrijving

Het plan was om een gezamenlijk optreden van bandjes uit de hiphop, rap, hardcore en hardrock cultuur te realiseren. De uitvoering van het plan begon met de organisatie van de talentenjachten. Dit is door de jongeren zelf gedaan. Bij aanvang van het project deden jongeren mee uit de subculturen gabbers, hiphoppers/rappers en hardrock. Ook is getracht om minderjarige asielzoekers bij dit project te betrekken. Na een paar maanden zijn de gabbers uit het project gestapt: ze hadden moeite om met andere subculturen samen te werken en kozen voor het commerciële circuit. Ook het werken met asielzoekers heeft men laten varen: ondanks toezeggingen van het AZC werden de jongeren toch steeds overgeplaatst naar andere delen van het land. De bandjes die de talentenjachten hebben gewonnen zijn uitgenodigd om mee te doen aan het gezamenlijke optreden. Hoewel het oorspronkelijk de bedoeling was dat de groepen steeds gezamenlijk zouden optreden, is dit idee uiteindelijk gedeeltelijk losgelaten. Zowel de jongeren als de programmeurs vonden de muziekstijlen te verschillend. De optredens zijn daarom gesplitst aangeboden: zowel in verschillende zalen als op verschillende dagen.

Wat goed ging

De jongeren waren zeer gemotiveerd en erg actief. Er zijn uiteindelijk veel optredens gerealiseerd: zeven verspreid over Noord-Brabant. Het projectverslag maakt er melding van dat de hiphoppers, die elkaar voor het project niet allemaal kenden, samen verder zijn gegaan na het project. In het projectverslag staat ook dat het project in Eindhoven veel effect heeft gehad op jongeren, instellingen en publiek. Welk effect dit was, wordt echter niet gespecificeerd. Wel leert de projectbeschrijving ons dat Dynamo na afloop van het project werd gebeld door andere instellingen om te vragen hoe zij hun project opgezet hadden.

Wat minder goed ging

De aanloop van het project was vooral voor de begeleiders, het moeilijkste. Zolang niet zeker was dat het project doorging, wilde de begeleiding niet teveel doen en was het moeilijk om de jongeren gemotiveerd te houden.

Den Bosch: Duketown Cartel

Beschrijving

Dit project is gericht op het opzetten van een rapact voor beginnende rappers. Het Duketown Cartel, een groep ervaren rappers, 'adopter' via hun contacten met het buurthuis beginnende rappers. De begeleiding van dit project is verzorgd door een jongerenwerkster van een buurthuis. De beginnende rappers zijn zichzelf uiteindelijk 'DC Next Level' gaan noemen. De jongens kwamen iedere vrijdag bij elkaar: eerst werd vergaderd over het organiseren van het optreden en daarna repeteerde DC Next Level samen met het Duketown Cartel.

⁷ Dit resulteerde in de publicatie: *Kiss the Future with culture. Cultuurbeleving van jongeren in de provincie Noord-Brabant*. Utrecht, 2001

Een docent drama- en dans heeft de beginnende rappers geholpen bij hun presentatie. Het project moest resulteren in een reeks optredens op scholen in Noord-Brabant. Dit is niet gelukt. De scholen reageerden veelal ongeïnteresseerd en de jongens zijn door de scholen voortdurend van het kastje naar de muur gestuurd. Uiteindelijk heeft 'DC Next Level' op verschillende plaatsen opgetreden: bevrijdingsfestival, andere festivals, buurthuizen en feesten.

Wat goed ging

De jongeren lieten weinig aan het toeval over: ze wisten wat ze wilden en handelden daar vervolgens ook naar. Dit zorgde er voor dat ze bij tegenslagen zich niet uit het veld lieten slaan en gemotiveerd bleven om te zoeken naar oplossingen.

Wat minder goed ging

Het lukte niet om optredens op scholen te organiseren. De jongeren hadden van hun school en ouders toestemming nodig om vrij te krijgen voor optredens. Dit leverde in eerste instantie ook enige problemen op.

Roosendaal: cultureel festival meiden Kalsdonk

Beschrijving

Zes meiden van Turkse en Marokkaanse afkomst hebben in hun eigen wijk een multicultureel, eendaags festival georganiseerd. Dit festival zou bestaan uit verschillende activiteiten: modeshow, miniplaybackshow, optredens van bands en dansgroepen, kraampjes met voedsel. Een medewerker van het wijkcentrum verzorgde de begeleiding van de zes meiden. De modeshow wilden de meiden zelf verzorgen. De andere activiteiten zouden in eerste instantie verzorgd worden door andere jongeren uit het wijkcentrum. Maar omdat zij organisatorisch bepaalde dingen niet rond kregen (bijvoorbeeld een tijdstip vinden waarop iedereen beschikbaar was) heeft men uiteindelijk ook acts ingehuurd. De meiden moesten niet alleen hun act verzorgen maar ook de organisatie van het festival op zich nemen. Dit liep niet altijd even soepel. Het regelen van vergunningen en een locatie is in eerste instantie niet door de meiden gedaan. Uiteindelijk is dit na aandringen van de projectcoördinator wel opgepakt door de meiden.

Wat goed ging

De zes meiden waren erg enthousiast en zaten vol met ideeën. Ook het publiek was enthousiast.

Wat minder goed ging

Een probleem was dat de kosten van het project vrij hoog waren. De adviescommissie stelde voor om bij de gemeente extra financiële ondersteuning te vragen. De gemeente is hiertoe bereid geweest, maar betreurde het dat er niet van te voren door de provincie met gemeentes is gesproken over mogelijke matching van gelden voor 'Kiss the Future'. Op de dag van het festival zelf was het contrast tussen de ingehuurde acts en de eigen bijdrages van de meiden toch wel groot. Ook bleek dat het festival veel concurrentie had van andere activiteiten zoals een gratis popfestival in Roosendaal en een bezoek van PSV aan Roosendaal.

Rotterdam: cultuurscouts

Beschrijving

De gemeente Rotterdam financiert sinds enkele jaren cultuurscouts met het doel een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en realiseren van nieuw aanbod voor nieuwe doelgroepen.

Cultuurscouts zijn over het algemeen jonge mensen met een achtergrond in het welzijnswerk of met contacten bij culturele instellingen. Zij fungeren als intermediairs tussen initiatieven en talenten uit stadswijken en stedelijke culturele instellingen. Er zijn in steeds meer wijken cultuurscouts actief, die worden aangestuurd vanuit verschillende instellingen. Zo werken de cultuurscouts van de wijken Charlois en Kralingen-Crooswijk vanuit de Stichting Nieuwe Rotterdamse Cultuur.

Na wat aanloopproblemen weten personen en instellingen de cultuurscouts te vinden en worden per wijk tal van initiatieven en activiteiten ontwikkeld, waarin al of niet samenwerking wordt gezocht met gevestigde Rotterdamse culturele instellingen. Zo organiseerde het Wereldmuseum Rotterdam in samenwerking met de cultuurscouts van Feijenoord en Charlois het project 'De erfenis van slavernij op locatie'. Dit wijkgerichte project maakt onderdeel uit van de tentoonstelling 'De erfenis van slavernij' die in het museum te zien is.

Volgens de coördinator van de cultuurscouts in Rotterdam is het inmiddels tijd geworden dat de cultuurscouts ervaringen gaan uitwisselen: "De scouts hebben een netwerk aangelegd, niet alleen met organisaties op wijkniveau, maar ook met de instellingen die op stedelijk niveau werken. We willen verbanden kunnen leggen met bijvoorbeeld Passionate en met theater Zuidplein. We werken als intermediair tussen talenten uit de wijk en stedelijke instellingen. We hebben in Charlois een culturele kaart gemaakt, met daarop alle instellingen en sleutelpersonen die iets op cultuurgebied doen. Cultuur wordt daardoor zichtbaar. Wat nog ontbreekt, is een overzicht van wat er in alle wijken gebeurt, zo kunnen er dwarsverbanden tussen de deelgemeenten worden gelegd.

Succesvolle projecten die in de ene deelgemeente werken, kunnen zo ook in andere deelgemeenten worden opgestart." (Uit: Verslag van Debat in Zaal de Unie, d.d. 16 september 2003: *Kleur bekennen, deel 1 – evaluatie van vijf jaar multicultureel kunstbeleid*)

Wat goed ging

De contacten die de cultuurscouts met allerlei stichtingen en initiatieven hebben gelegd worden als positief gekwalificeerd. Ontstaan van nieuw aanbod werd gestimuleerd en financieel ondersteund.

Wat minder goed ging

De verschillende cultuurscouts zijn ondergebracht bij verschillende culturele instellingen. Bij één instelling liep de start van het installeren van cultuurscouts vertraging op, waardoor resultaten aanvankelijk uitbleven. In het tweede jaar kwamen de activiteiten op gang, maar zij waren geringer van omvang dan gehoopt. Pas in het derde Actieprogrammajaar gingen de instelling en de cultuurscouts redelijk functioneren en konden concrete resultaten worden geboekt. In alle gevallen blijkt dat het een flinke tijdsinvestering vergt (contacten leggen, vertrouwen winnen etc.) voordat resultaten kunnen worden geboekt.

De rol van de overheid

In het onderdeel Cultuurbereik heeft de gemeente Rotterdam voor drie doelstellingen gekozen. De eerste doelstelling is: een extra impuls geven aan activiteiten gericht op jongeren, allochtonen en bewoners in de achterstandswijken.

Hiermee wil de gemeente bereiken dat het voor culturele instellingen aan het einde van het Actieprogramma een vanzelfsprekendheid is om nieuwe publieksgroepen bij het ontwikkelen van projecten te betrekken. De tweede doelstelling is meer jongeren, allochtonen en wijkbewoners aan het kunst- en cultuuraanbod in de stad te laten deelnemen. De derde doelstelling is het onderzoeken van de 'best practices' om de niet- traditionele kunstconsument met kunst en cultuur in contact te brengen. Eén van de beleidsinstrumenten die de gemeente Rotterdam heeft ingezet om deze doelstellingen te bereiken, is het financieren van cultuurscouts.

Utrecht: vraaggericht werken/cultuurconsulent

Beschrijving

Het UCK (Utrechts Centrum voor de Kunsten) verrichtte in 2000 onderzoek naar de interesse in culturele activiteiten van bewoners van de wijk Kanaleneiland. Er werd gekeken naar de culturele en activiteiten die al in de wijk plaatsvonden én naar wensen van de bewoners. Een van de conclusies was dat er duidelijk behoefte is aan culturele activiteiten. Op basis van dit onderzoeksresultaat werd een cultuurconsulent (ook wel cultuurmakelaar genoemd) aangesteld. Deze persoon moest de schakel worden tussen Kanaleneiland en het stedelijke aanbod. Daarnaast moesten in samenwerking met personen en organisaties uit de wijk activiteiten worden ontwikkeld. De cultuurconsulent zou begeleiding bieden bij de uitvoering. De cultuurconsulent legde contacten met individuele personen en met organisaties en netwerken. In het jaar 2001 startten onder de verzamelnaam 'Ile Bazar' verschillende activiteiten, zoals cursussen en workshops. Gedurende het jaar werd toegewerkt naar een festival dat in juni 2001 plaatsvond. Het festival maakte onderdeel uit van de feestweek van de winkeliersvereniging, die ter ere van haar vijfjarig bestaan een groot lustrumfeest tot stand bracht. Op de door het UCK georganiseerde cultuurdagen tijdens de feestweek, kregen bewoners van Kanaleneiland de gelegenheid hun talenten te tonen en een presentatie te geven van datgene waar ze in de workshops en cursussen aan hadden gewerkt. In 2002 vond nogmaals een festival plaats, deze keer met een bredere opzet: niet alleen ging de aandacht uit naar cultuur, maar ook naar sport. De cultuurconsulent ging actief op zoek naar groepen jongeren. Deze werden gevonden in scholen en in buurthuizen. Het UCK heeft er ondanks een wat moeizame start op Kanaleneiland, toch voor gekozen het wijkgerichte werken voort te zetten. In 2004 worden kunsteducatieve activiteiten georganiseerd in de wijken Leidsche Rijn, Kanaleneiland en Overvecht. Hiertoe wordt samenwerking gezocht met wijkwelzijnsorganisaties, zoals Welzijn Utrecht Zuidwest en Cumulus.

Wat goed ging

Een groep Marokkaanse tienermeiden die in een buurthuis bijeenkwam en onder meer met elkaar danste, werd overgehaald een voorstelling te maken onder leiding van een choreograaf. Het eindresultaat werd op feestelijke wijze gepresenteerd. Het UCK was over dit resultaat tevreden.

Wat minder goed ging

Toen de cultuurconsulent in 2001 aan het werk ging bleek dat de onderzoeksgegevens uit 2000 al weer verouderd waren. De cultuurconsulent moest de inventarisatie van culturele activiteiten en van contactpersonen bijna helemaal opnieuw uitvoeren. Door het grote verloop van mensen in de welzijnsorganisaties en in de buurthuizen moest er opnieuw worden uitgelegd wat het UCK kwam doen. Ook moest geprobeerd worden draagvlak te creëren.

Het idee van het UCK om vraaggericht te werken, bleek niet goed aan te slaan. Veel mensen wisten niet wat voor soort projecten of activiteiten zij leuk zouden vinden. Uit ervaring bleek dat het beter was als cultuurconsulent met een aanbod te komen dan de vraag door wijkbewoners te laten formuleren. Ook kwam de consulent tot de conclusie dat van begin af aan heel duidelijk moet worden vastgesteld wie voor welke zaken verantwoordelijk is. Sommige organisaties hadden te kennen gegeven graag te willen helpen met organiseren, maar toen puntje bij paaltje kwam werd in het beste geval ruimte ter beschikking gesteld. Medeverantwoordelijkheid werd niet gedragen. Het contact met de winkeliersvereniging liep anders dan verwacht. Vermoedelijk lag de oorzaak hiervan in de verschillende belangen. Een commerciële instelling heeft andere doelen voor ogen dan een ideëel ingestelde instelling als het UCK. De organisatie van het festival kostte al met al veel meer tijd dan verwacht.

De rol van de overheid

Het UCK wordt gesubsidieerd door de gemeente Utrecht.

Utrecht: het Ketenaanbod

Beschrijving

Het Ketenaanbod is een initiatief van het Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK) en richt zich op jongeren. Het achterliggende idee is dat het UCK verschillende onderdelen van het aanbod aan elkaar wil schakelen. Jongeren kunnen zich op die manier geleidelijk steeds verder bekwamen op een terrein dat hen interesseert. Het UCK wil graag jongeren - in de binnen- én buitenschoolse situatie - prikkelen zelf bewust voor een activiteit of cursus te kiezen. Met name in de binnenschoolse situatie bestaat anders het gevaar dat de docent bepaalt wat de leerling gaat doen. Een accountmanager van het UCK legt het eerste contact met een school of met een buurthuis. Hij fungeert als intermediair tussen vraag en aanbod. Het aanbod dat UCK (desgewenst op maat) gaat verzorgen, wordt bepaald binnen het jongerenteam, waarin UCK medewerkers van alle kunstdisciplines zijn vertegenwoordigd. Nadat in gezamenlijk overleg een aanbod is samengesteld, wordt een contract gesloten met de partnerinstelling (in dit geval school of buurthuis). Het Ketenaanbod 'Kunst en Cultuurtraject voor jongeren' biedt onderdelen in schooltijd, na schooltijd, in jongerencentra en op locaties die jongeren zelf aanwijzen. Het aanbod is gericht op jongeren van 12 tot 15 jaar, die op deze manier actief, receptief en reflectief kennismaken met verschillende kunstvormen. Daarbij ligt de nadruk op de actieve kunstbeoefening, vanuit de gedachte "wie zelf kunst beoefent, gaat vaker naar voorstellingen en tentoonstellingen". Om leerlingen de kans te geven kennis te maken met verschillende Utrechtse kunstinstituten wordt jaarlijks het Peper Festival georganiseerd voor leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Ook hier wordt aandacht geschonken aan de actieve component van kunsteducatie. Nadat leerlingen een voorstelling hebben gezien, gaan zij aan de slag in workshops. Vervolgens presenteren zij de resultaten aan elkaar.

Het Ketenaanbod omvat vier schakels, of versnellingen zoals het UCK ze ook wel noemt, waarin sprake is van een opbouw.

De 1ste versnelling: Eerst kijken en dan doen

Jongeren kijken onder schooltijd naar een voorstelling van een theatergroep, een dansgroep of een stand-up comedian. Na de voorstelling kunnen de jongeren meteen meedoen aan een korte clinic op het gebied van dans, rap, presentatie, percussie, polaroids of animaties maken.

Jongeren maken op die manier kennis met wat cultuur kan zijn. Ze worden enthousiast gemaakt voor een eerste 'self-made' activiteit. Als ze hierna door willen gaan, kunnen ze zich inschrijven voor een korte cursus na schooltijd, op school of in het buurtcentrum.

De 2e versnelling: Korte cursussen

In een cursus van zes lessen, bijvoorbeeld streetdance, rap, samplen, video's, soaps of portretten maken, werken jongeren toe naar een korte eindpresentatie. De presentatie van dit onderdeel is kleinschalig, en vindt plaats op school of in het buurtcentrum. Schoolfestivals of talentenjachten vormen een goed presentatiepodium. Na de korte cursussen kunnen jongeren zich meteen inschrijven voor de derde versnelling: de producties.

De 3e versnelling: De Productie

In deze fase werken de jongeren naar een afgerond product toe. Het kan daarbij gaan om uiteenlopende zaken als het maken van een krant, een verhalen- of dichtbundel, reportages, promoclips, videoclips, een theaterproductie of een korte speelfilm. Ook het coachen van een band behoort tot de mogelijkheden. De leerlingen gaan een paar maanden hard aan het werk. De presentatie van de eindproducten is grootschaliger dan in de tweede versnelling. De productie wordt meerdere keren vertoond, in vertrouwde kring, en op andere locaties om andere jongeren te attenderen op de mogelijkheden in de eerste versnelling. Doel voor de jongeren die meedoen is: kijk mij eens.

De 4e versnelling: Een cursus bij het UCK of elders

In deze versnelling krijgen jongeren scholing in een van de kunstdisciplines. Het Utrechts Centrum voor de Kunsten past het aanbod voortdurend aan zodat het beter aansluit op de vraag en op de vorige versnellingen. De aanpassingen betreffen niet alleen de inhoud en de lengte van een cursus, maar ook de disciplines die aan bod komen. Ook de tarieven zijn bespreekbaar. Soms gaat het alleen om het beschikbaar stellen van ruimte of faciliteiten. Ook is het mogelijk dat jongeren in deze fase doorstromen naar een stedelijke culturele voorziening, zoals jongerentheatergroep DOX.

Wat goed ging

Geconstateerd kan worden dat de belangstelling voor deelname aan het Ketenaanbod jaarlijks groeide. Helaas zijn slechts van het schooljaar 1998/1999 en van 1999/2000 cijfers bekend:

Schooljaar 1998/1999

Er werden 10 van de 18 VO-scholen bereikt en 5 van de 6 welzijnsorganisaties. Onder schooltijd deed 41% van de jongeren mee, na schooltijd 7% van de jongeren. Er heeft bijna een verdubbeling plaatsgevonden van het aantal jongeren dat meedeed aan het Ketenaanbod ten opzichte van het schooljaar 1997/1998. Deze toename komt met name door het Peper Festival, waaraan ruim 1100 leerlingen deelnamen.

Schooljaar 1999/2000

Er werden 11 van de 18 VO-scholen bereikt en 2 van de 6 welzijnsorganisaties. De streefcijfers waren voor 2000 vastgesteld op een bereik van 65% onder schooltijd en een bereik van 12,5% na schooltijd. Aan het Peper Festival namen 1500 leerlingen deel.

Belangstelling en deelname aan Ketenaabod	Schooljaar 1998/1999	Schooljaar 1999/2000
Versnelling 1	2508 VO-leerlingen	4074 VO-leerlingen
Versnelling 2	410 jongeren	426 jongeren
Versnelling 3	108 jongeren	76 jongeren
Versnelling 4	20 deelnemers aan jongerentheater DOX	20 deelnemers aan jongerentheater DOX

Wat minder goed ging

Hierover zijn geen gegevens beschikbaar.

De rol van de overheid

De activiteiten die plaatsvinden in het kader van het Ketenaanbod worden betaald uit de reguliere subsidie die het UCK ontvangt van de gemeente Utrecht. Voor het Peper Festival betalen de scholen € 6,81 per leerling (= 20% van de totale kosten). De rest komt uit de subsidie.

Voor het naschoolse aanbod betalen scholen en buurthuizen 50% van de uitvoeringskosten. Dat is 30% van de totale kosten; de rest is subsidie.

Utrecht: testcases

Beschrijving

'Testcases' is een project van Huis a/d Werf, een productiehuis voor theater, nieuwe muziek en beeldende kunst. Huis a/d Werf biedt een podium aan jonge kunstenaars en wil hen voorstellen aan een groot publiek. Daarnaast wordt vanuit Huis a/d Werf het jaarlijkse Festival a/d Werf georganiseerd. Sinds 2001 biedt Huis a/d Werf jongeren tussen de 16 en 26 jaar de kans om onder begeleiding van een professioneel team tot een productie te komen onder de titel 'Testcases'. Of, zoals Huis a/d Werf het zelf formuleert: "Huis a/d Werf biedt sinds drie seizoenen '196 kubieke meter vrije ruimte' aan jonge, nieuwe makers met ambities op het gebied van theater, dans, film, video, beeldende kunst en muziek. Een professionele maker coacht en adviseert." Het is de bedoeling dat per jaar acht 'Testcases' worden gepresenteerd. Aan iedere 'Testcase' wordt vier tot zes weken gewerkt. Binnenkort, in de zomer van 2004, wordt in Huis a/d Werf de 24ste 'Testcase' getoond.

Wat goed ging

'Testcases' heeft positieve effecten zowel op de deelnemers, als op het productiehuis. De jonge makers krijgen hun eerste podiumervaring. Zij leren werken in een professionele setting en tegelijkertijd bouwt Huis a/d Werf een bestand op van nieuwe jonge kunstenaars.

Wat minder goed ging

Bij de start van 'Testcases', in 2001, werd pas laat bekend of positief op de subsidieaanvraag werd beschikt. Hierdoor kon pas in het najaar met het project worden gestart en werden er van de acht beoogde 'Testcases' slechts vier gerealiseerd. Onder deze vier 'Testcases' was een groep

Marokkaanse meiden, die moeizaam tot een productie kwam. Er bleven slechts drie van de acht meiden over en de productieperiode nam veel meer tijd in beslag dan van te voren was gepland. Dit laatste had vooral te maken met de schoolroosters van de meiden, waardoor slechts één keer in de week kon worden geoefend. Geleidelijk deed Huis a/d Werf ervaring op met het selecteren van deelnemers. Commitment en authenticiteit zijn daarbij belangrijke criteria.

De rol van de overheid

Het project 'Testcases' is een initiatief van Huis a/d Werf en wordt gesubsidieerd uit overheidsgelden.

Utrecht: Urban & Street Culture – De Vloer

Beschrijving

'Urban & Street Culture' is een initiatief uit 2000 van poppodium De Vloer en bestaat uit een serie festivalachtige evenementen, die op zondagmiddag worden geprogrammeerd. De bedoeling is om een plek te bieden aan verschillende etnische en sociaal-culturele groepen, die doorgaans zelden deelnemen aan activiteiten van de reguliere culturele instellingen. Poppodium De Vloer is een middelgroot poppodium dat met een overwegend muzikale programmering een cultureel divers publiek wil trekken. De nadruk ligt op vernieuwende pop, verrassende rootsgerichte acts, multiculturele programmering en dance in de breedste zin van het woord. Bovendien is er veel aandacht voor sfeerbevooroderende, multimediale en decoratieve omlijsting. Het podium wil een ontmoetingsplek zijn voor jong talent (amateurs) en gevestigde groepen (professionals), alsmede voor publiek en artiesten met verschillende culturele achtergronden. De Vloer streeft ernaar de uitstraling te hebben van een moderne informele club, die 'streetwise' is en zich in de voorhoede van de moderne urbane jongerencultuur beweegt. Het podium ligt vlakbij diverse multiculturele wijken van de stad Utrecht en wil nadrukkelijk een plek zijn waar jongeren uit die wijken elkaar ontmoeten. Het idee voor het project 'Urban & Street Culture' is gebaseerd op het Anglo-Amerikaanse concept om een muzikaal gebied te creëren waarin hiphop, R&B, dancehall, reggae en latin een hoofdrol spelen. Om te voldoen aan West-Europese behoeften moet dit scala nog worden uitgebreid met vooral Turkse en Marokkaanse invloedsferen. Vooral de programmering van Turkse popmuziek en van Marokkaans/Algerijnse Raï staat garant voor het bereiken van een grote specifieke publieksgroep. 'Urban & Street Culture' probeert grenzen op te zoeken binnen genres en disciplines. Binnen de festivals krijgt muziek het grootste aandeel, maar er wordt ook gezorgd voor korte (straat)theaterachtige elementen, bijzondere grafische vormgeving en andere sfeerverhogende uitingen.

Kerngedachte bij 'Urban & Street Culture' is optredens van plaatselijke talenten te combineren met professionele acts. In samenwerking met plaatselijke welzijnsorganisaties, vertegenwoordigers van de allochtone doelgroepen en jonge ambassadeurs wordt gezocht naar jong talent. De professionele groepen fungeren als publiekstrekker en als inspiratiebron. De jonge talenten krijgen de kans op te treden voor een groot publiek en ervaring te krijgen op een professioneel podium.

In 2001 zijn drie edities van 'Urban & Street Culture' georganiseerd. Twee evenementen waren gericht op een groot publiek met hiphop en R&B als voornaamste muziekgenres. Het derde evenement kreeg de titel 'Amazing Cultures' en kwam tot stand in samenwerking met Jongerenwerk Hoograven (een Utrechtse wijk). Hier waren Marokkaanse jongeren de voornaamste doelgroep. In 2002 werd het project voortgezet.

Wat goed ging

De effecten van de multiculturele programmering, waarin veel energie werd gestoken, had zijn neerslag op de samenstelling van het publiek, dat steeds meer gemêleerd werd.

Wat minder goed ging

De combinatie van professionele artiesten met amateurs bleek bij het publiek niet erg aan te slaan. Het publiek komt naar zijn favoriete groep, maar niet naar een onbekend talent dat misschien toevallig in dezelfde wijk woont. De samenwerking met de diverse doelgroepen bleek lastig en bijzonder arbeidsintensief. Er moest veel worden geïnvesteerd om het vertrouwen van de jongeren te winnen en ervoor te zorgen dat zij hun afspraken nakwamen. Bovendien hoopten de organisatoren een format te kunnen ontwikkelen met een soort standaard draaiboek voor iedere editie van 'Urban & Street Culture'. Dit lukte niet omdat de verschillen tussen de doelgroepen te groot bleken te zijn. Iedere groep had zijn eigen specifieke wensen en dus moest voor ieder evenement een andere opzet worden bedacht. De beschikking over de subsidieaanvraag kwam in 2001 pas in een (te) laat stadium binnen, waardoor in 2001 niet meer de geplande acht maar slechts drie evenementen konden worden georganiseerd.

De rol van de overheid

'Urban & Street Culture' werd gesubsidieerd in het kader van Actieplan Cultuurbereik. Sinds mei 2003 bestaat De Vloer niet meer als zelfstandig poppodium. Het is onderdeel geworden van Tivoli, het poppodium van Utrecht dat in het centrum van de stad ligt en nu dus over een extra locatie beschikt. De naam De Vloer is sindsdien veranderd in De Helling.

Zaanstad Cultuurverkenner

Beschrijving

De gemeente Zaanstad en het platform Kunst en Cultuur willen plannen en ideeën die er leven binnen de wijken verbinden met instellingen. Daarnaast hebben beide instanties het opsporen en stimuleren van talent voor ogen. Hiertoe is een cultuurverkenner aangesteld, die als taak heeft kleinschalige culturele en kunstzinnige initiatieven in de wijk te ondersteunen en te ontwikkelen. De cultuurverkenner begon in 2001 met zijn werkzaamheden. Geleidelijk bouwde hij allerlei contacten op met personen en met netwerken, zodat hij zowel zicht kreeg op wensen en behoeften van culturele instellingen, als ook van buurtorganisaties en individuele bewoners van Zaanstad. In de loop van het eerste jaar kwam de cultuurverkenner tot de ontdekking dat het handig zou zijn allerlei benodigde faciliteiten direct bij zich te hebben, zoals een vergaderruimte, een mobiel podium, pc's en een DJ installatie. Zo ontstond het idee om al deze middelen onder te brengen in een SRV bus die de Culturbuz werd gedoopt. In 2003 werd de Culturbuz in gebruik genomen. De bus kan onderdak bieden aan een workshop, maar kan ook worden ingezet bij een wijkfeest. Een DJ kan er gebruik van maken, er kan koffie gedronken worden in de koffiebar of gelounged in de loungehoek (zie verder: www.culturbuz.nl).

De cultuurverkenner helpt met het schrijven van projectplannen en legt contacten tussen diverse initiatieven en organisaties. Hij doet dit voor volwassenen én voor jongeren. Zowel een groep skaters kan bij de cultuurverkenner aankloppen met een plan, als een plaatselijk kunstenaarscollectief. Steeds vaker worden door de cultuurverkenner, in samenwerking met anderen, ook zélf culturele activiteiten georganiseerd. Zo werd bij de afgebrande bibliotheek van

Zaanstad, die fungeerde als hangplek, een Graffiti-jam gerealiseerd. Jongeren hebben het verlaten gebouw helemaal opgeknapt met kleurige graffiti. Ter afsluiting is een muzikaal feest georganiseerd. Het initiatief voor dit evenement kwam van de jongerenraad. De cultuurverkenner zorgde voor de realisering. De gemeente Zaanstad hecht bijzonder belang aan het bereiken van jongeren. Dit beleidsuitgangspunt in combinatie met de affiniteit van de cultuurverkenner heeft ertoe geleid dat hij zich in de toekomst vooral met jongeren zal bezighouden.

Wat goed ging

De relatie tussen de cultuurverkenner en de culturele instellingen was van meet af aan goed. De cultuurverkenner wordt automatisch ingeschakeld, wanneer instellingen een nieuwe doelgroep willen bereiken, en levert advies. De activiteiten die werden georganiseerd in samenwerking met de cultuurverkenner liggen geografisch gespreid over heel Zaanstad. In de loop der jaren bouwde de cultuurverkenner de contacten steeds meer uit. Een deel van het succes is misschien ook te verklaren uit de omstandigheid dat de cultuurverkenner naast advies ook financiële ondersteuning kan bieden uit een eigen budget.

Wat minder goed ging

Het merendeel van de wijkorganisaties stond aanvankelijk nogal sceptisch tegenover de functie van de cultuurverkenner. Het kostte dus enige moeite contacten te leggen en deze verder uit te bouwen. Ook de relatie met allochtone organisaties verliep aanvankelijk moeizaam. Wanneer de ene organisatie werd ondersteund, betekende dit automatisch dat andere groepen geen belangstelling meer hadden. Het innemen van een neutrale positie is zeer lastig, maar zal in de toekomst zoveel mogelijk worden nagestreefd.

De cultuurverkenner geeft advies en organiseert activiteiten. Laatstgenoemde taak mondt uit in zichtbare resultaten. De resultaten van zijn adviesfunctie zijn minder duidelijk te maken. Hij zal zich dan ook in de toekomst vooral richten op het (mede)ontwikkelen van activiteiten.

Rol van de overheid

Het gemeentelijk cultuurbeleid van Zaanstad richt zich op een drietal punten. Allereerst wordt een veelzijdig voorzieningenniveau nagestreefd. Voorts worden ontmoetingen en sociale contacten tussen de bevolking bevorderd. En tot slot poogt men beeldende kunst in de wijk te stimuleren. De gemeente reserveert jaarlijks ca. € 50.000 voor de Cultuurverkenner, die 0,9 formatieplaats tot zijn beschikking heeft. De uitgaven zijn deels voor de personele kosten bestemd, deels voor activiteitenkosten. De cultuurverkenner wordt bekostigd uit gemeentelijke gelden. Hij is rechtspositioneel ondergebracht bij Fluxus, het centrum voor cultuureducatie. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat hij door een klankbordgroep zou worden begeleid, maar in de praktijk wordt hij aangestuurd door de beleidsmedewerker van de gemeente. Nadeel is dat de rol van de gemeente hierdoor onduidelijk is. Zij is toezichhouder en uitvoerder tegelijk. Overwogen wordt om de cultuurverkenner vanaf 2005 helemaal bij Fluxus onder te brengen, zodat deze instelling de verantwoordelijkheid draagt voor de dagelijkse werkzaamheden. De gemeente is dan uitsluitend toezichthouder.

Rotterdam: Van wijkcentrum naar cultuurcentrum

Beschrijving

Mede namens de Rotterdamse Kunststichting (RKS) en de SKVR heeft de gemeentelijke dienst Sport en Recreatie Rotterdam bij het gemeentebestuur een plan ingediend om vijftien wijkcentra de komende jaren op te waarderen tot lokale cultuurcentra waar verschillende culturele instellingen en gezelschappen en de wijkcentra samenwerken. Volgens Culturele Zaken, Rotterdam⁸ is het ontwikkelen van Locale Cultuur Centra in de wijken een van de prioriteiten in het Rotterdamse kunst- en cultuurbeleid in de nieuwe cultuurplanperiode. De verwachting is dat er in 2005 begonnen kan worden met het realiseren van een paar van deze centra. Omdat de notitie hierover nog niet bestuurlijk vastgesteld is, zijn de stukken nog niet openbaar. Het wijkcentrum dat nu al als een soort cultuurcentrum functioneert, is wijkgebouw 't Klooster in deelgemeente Feijenoord. Rotterdam hoopt met het realiseren van meer lokale cultuurcentra een stijging van het culturele aanbod in de wijken te bewerkstelligen.

Wat ging goed

Geen informatie beschikbaar; zie het onderdeel beschrijving hierboven.

Wat ging minder goed

Geen informatie beschikbaar; zie het onderdeel beschrijving hierboven.

Rol van de overheid

Geen informatie beschikbaar; zie het onderdeel beschrijving hierboven.

Rotterdam: Kweekvijver; Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam

Beschrijving

De Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR) is in 2001 van start gegaan met een nieuwe koers naar aanleiding van een inventarisatie waaruit bleek dat noch het klantenbestand noch het docentenbestand een afspiegeling was van de Rotterdamse bevolking wat leeftijd en etnische achtergrond betreft. Een van de initiatieven binnen de nieuwe koers is het Kweekvijver project. Het project is gestart in november 2003, het eindrapport van de eerste fase staat gepland voor oktober 2004. Dit project is een opleidings – en coachingstraject voor jonge talenten, zonder vakopleiding, tot peergroep leider of community arts werker. De bedoeling van het traject is talenten de vaardigheden bij te brengen zodat zij in staat zijn hun eigen kunst van de straat (rap, street- en breakdance, graffiti, dj'ing en dergelijke) over te dragen op andere jongeren. Het uiteindelijke doel is de talenten in te zetten in de bestaande structuren zoals de SKVR en het onderwijs. De Kweekvijver speelt in op een reële behoefte. De SKVR blijkt een ander type docent nodig te hebben dan de bestaande om nieuwe doelgroepen te bereiken, het aanbod te verbreden met 'nieuwe' kunstvormen en verbindingen te maken tussen disciplines.

Binnen de Kweekvijver kunnen 20 deelnemers die geen didactische achtergrond hebben maar wel een nieuwe expertise of jonge docenten met slechts weinig didactische ervaring opgeleid worden.

⁸ Svedlin, A. Persoonlijke mededeling van Andrea Svedlin, beleidsmedewerker Culturele Zaken, Gemeente Rotterdam, 26 juni 2004.

De deelnemers, docenten en coaches worden benaderd via netwerken van de medewerkers van het SKVR project Kunst Onder Andere (KOA), verschillende afdelingen van de SKVR en partners van de SKVR. De deelnemers zijn mensen vanuit verschillende kunstdisciplines van de straat, die minimaal drie jaar met hun discipline bezig zijn en hierin goed in zijn.

Het is van belang dat de groep deelnemers en coaches divers van samenstelling is en kennis van en begrip voor de doelgroep heeft. Het traject begint met een assessment waaruit de geschiktheid en de motivatie blijkt om de vaardigheden waarover de toekomstige docenten beschikken over te willen dragen aan de doelgroep. Vervolgens wordt er samen met de coach een persoonlijk opleidingsplan opgesteld, waaraan een persoonlijk leertraject verbonden is, aan de hand van zeven kerncompetenties: artiest, workshopleider, ondernemer, netwerker, initiator, professionele instelling, en betrokkenheid. De deelnemers volgen tevens een aantal kortlopende plenaire modules; 4 theoretische programma's met daarom heen een creatief programma. Het gehele traject duurt 30 weken. Tijdens de training/coaching werken de deelnemers op projectbasis met een beperkte aanstelling. De Kweekvijver is tamelijk experimenteel opgezet om kennis op te doen met het competentiegericht leren, wat nodig is omdat de gevestigde kunstvakopleidingen niet aansluiten op de praktijk.

Het werkveld van de op te leiden peergroepvoerders uit de Kweekvijver varieert van pleinen, club- en buurthuizen, lokale cultuurcentra, kunstinstellingen, basis- en voortgezet onderwijs tot promotiecampagnes zowel voor commerciële als ideële doeleinden.

De deelnemers van het project kunnen een aanspreekpunt en samenwerkingspartner zijn voor een scala aan organisaties en initiatieven die zich op jongeren richten. Het afronden van het Kweekvijver traject levert een certificaat op waarmee de deelnemers concreet kunnen aantonen welke vaardigheden zij in huis hebben. In de oorspronkelijke opzet van het plan was voorzien de deelnemers na afloop van het traject een aanstelling via de SKVR aan te bieden.

Wat goed ging

De organisatie van de Kweekvijver wordt positief beoordeeld. Dit betreft met name de duidelijke structuur waarin ieders taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd: de manager, de projectleiders, de coaches, de docenten en de deelnemers.

Het effect van de Kweekvijver is al in dit vroege stadium zichtbaar in de zin dat deelnemers gevraagd worden voor allerlei projecten van de SKVR en van andere instellingen.

Er kan vastgesteld worden dat er een groot enthousiasme heerst onder de deelnemers.

Wat minder goed ging

De afstemming tussen het KOA en het Rotterdams Centrum voor Theater over de bemiddelende rol van de coaches bleek in de praktijk niet voldoende.

Men moest afstappen van het idee om deelnemers aan het einde van het traject een aanstelling via de SKVR aan te bieden. Dit heeft onder andere te maken met veranderingen in de regelgeving van de arbeidsvoorwaarden. Soms komt maar de helft van de groep opdagen en wordt niet de moeite genomen de reden van verhindering door te geven. Via het afsluiten van contracten verwacht men hierin verbetering aan te kunnen brengen. De verbondenheid van de medewerkers en docenten met de scene levert soms extra druk op doordat ze tegelijkertijd met twee soorten codes en conventies worden verondersteld rekening te houden.

Rol van de overheid

De Kweekvijver is ondergebracht bij Kunst Onder Andere (KOA) dat de Sector Wijkinitiatieven van de SKVR vormt. Er is bewust gekozen voor een andere naam en locatie om de (eventuele) negatieve beeldvorming met betrekking tot de SKVR onder migranten- en zelforganisaties te omzeilen en om aanvraag van additionele subsidies te vereenvoudigen.

In 2002 bleek de subsidie in het kader van de Strategische Wijkaanpak niet te worden toegekend hoewel er wel al een aantal projecten waren uitgevoerd en voorgefinancierd. Hier zijn vervolgens nog enkele gemeentelijke bezuinigingen bovenop gekomen.

Amsterdam Oost: Wereld Muziekstafette 2000

Beschrijving

Culturele instellingen slagen er nog onvoldoende in nieuwe doelgroepen te bereiken als publiek, als (vrijwillige) medewerker of als consument. In juni 1998 organiseerde de stichting Vrijwilligers Management (sVM) een brainstorm met mensen uit verschillende velden van de kunst- en cultuursector om met ideeën te komen over hoe het aanbod beter kan aansluiten op de multiculturele samenleving. Eén van de ideeën die ontstond was de Wereld Muziekstafette. sVM, de Muziekschool Amsterdam (MSA), het Muiderpoorttheater en het Pleintheater verklaarden zich bereid het idee verder uit te werken. In de voorbereidingsfase is de Stichting Welzijn Oost een belangrijke projectpartner geworden en zijn de theaters wat betreft de organisatie wat meer naar de achtergrond geschoven. sVM heeft het project vanaf het begin begeleid.

Het idee achter het project was eenvoudig: allochtone jongeren uit Amsterdam Oost konden meedoen aan een van de workshops dans en muziek. Er werd een ruim aanbod gedaan, waarbij het aantal aanmeldingen bepalend was voor het wel of niet doorgaan van de workshops. Saz, Rai, Turkse pop, R&B, Streetdance, Kaseko/Kawina zijn de workshops die uiteindelijk van start zijn gegaan. Een workshop bestond uit tien tot vijftien lessen. Tussentijds waren er optredens waarbij de jongeren aan elkaar en aan anderen konden laten zien wat zij hadden geleerd. De resultaten werden vastgelegd op cd-rom. Een van de belangrijkste uitgangspunten van het project was dat het laagdrempelig moest zijn. De jongeren zijn geworven op plekken waar ze regelmatig komen: op buurt evenementen zoals het Oosterparkfestival in Amsterdam Oost, in het buurthuis en het jongerencentrum, op school en tijdens een speciaal georganiseerde startdag die in een van de buurthuizen heeft plaatsgevonden. Dit waren tevens de plekken waar de workshops gehouden werden. Tijdens het project is een unieke samenwerking tot stand gekomen tussen de muziekschool en de stichting Welzijn. Het volgen van de workshops was gratis: de projectleiding, de docenten, de huur van de ruimtes en de instrumenten werden vanuit het project gefinancierd. De eis die aan de jongeren werd gesteld, was dat ze elke week moesten komen oefenen.

Het belang van de startdag en van de presentaties was groot. Het zorgde ervoor dat het project zichtbaar werd voor de deelnemers, de projectpartners en het publiek. Als men niet kan laten zien wat men bereikt heeft, dan bestaat het project eigenlijk niet.

Doelstelling

- allochtone jongeren in Amsterdam Oost activeren door middel van laagdrempelige activiteiten op wijkniveau;
- contacten leggen tussen allochtone jongeren en (culturele) instellingen in Amsterdam Oost;
- structurele samenwerking tussen verschillende instellingen onderling stimuleren.
- Uitgangspunten
- laagdrempelig;
- samenwerking tussen verschillende instellingen;

Organisatie

Naast een lokale projectleiding was er een klankbordgroep die het project in grote lijnen aanstuurde. In deze groep, die in de voorbereidingsfase elke twee weken bij elkaar kwam, zijn de partners vertegenwoordigd die wat betreft hun inzet het sterkst bij het project betrokken waren. De taken van de klankbordgroep waren: meedenken met de lokale projectleider, de grote lijnen uitzetten, de vaart en het enthousiasme in het project behouden, fungeren als contactpersoon voor de organisaties in de wijk. SVM was eindverantwoordelijke voor het project.

Financiering

VSB Fonds Utrecht, Anjerfonds, ministeries van VWS en OC&W, Stichting Vier Grote Steden Kunsteducatie, Smaakmakers (landelijk project van de Nederlandse Organisaties vrijwilligerswerk, NOV, gefinancierd door het ministerie van VWS). Deelnemende organisaties verplichtten zich middelen in te zetten ten gunste van het project.

Wat ging goed

Het project heeft er voor gezorgd dat er een structurele samenwerking is ontstaan tussen instellingen als de muziekschool Amsterdam en stichting Welzijn. Gebleken is dat het project instellingen in aanraking bracht met andere jongeren dan dat zij gewend waren. Bijna zonder uitzondering meldden de deelnemers achteraf dat men een volgende keer weer mee wilden doen. Óók als men er een kleine bijdrage voor zou moeten betalen. Jongeren die bekend stonden als moeilijk bereikbaar werden geactiveerd door het aanbieden van de laagdrempelige activiteiten. De optredens bleken een groot succes, en een aantal groepen is naar aanleiding van hun optreden gevraagd om ook elders op te treden.

Een van de redenen waarom het project een succes is geworden ligt in het feit dat de lessen in het buurthuis werden gegeven en niet in de muziekschool (te duur, prestatiedwang). Een bijkomend effect is het fenomeen dat jongeren het buurthuis nu ook gebruiken om huiswerk te maken. Ongeveer 80 allochtone jongeren hebben deelgenomen aan workshops wereldmuziek. Het project heeft een cd opgeleverd waarop de resultaten van de workshops zijn vastgelegd. Daarnaast is er een videoverslag gemaakt en zijn er publicaties verschenen waaronder een methodiekbeschrijving.

Wat minder goed ging

De voorbereidingstijd was te kort genomen.

Rol van de overheid

Mede financiering door ministeries van VWS en OC&W

Geraadpleegde bronnen (deel B)

Bosch, A. van den (2000). Amsterdam Oost bruist! Wereld Muziekstafette 2000. In R. Stuivenberg (red.), *Blikvangers* (pp. 11-15). Rotterdam: Vier Grote Steden Kunsteducatie.

Cloo, M. (2002). *Actie in Utrecht, evaluatieonderzoek projecten cultuurbereik 2001*.

Gemeente Utrecht (2001). *ACCU Actieprogramma Cultuurbereik voor de stad Utrecht 2001-2004: ACCU Actieprogramma Cultuurbereik voor de stad Utrecht 2001-2004*

Goossens, N. & Zant, P. van der (2001). Effecten van keuzes; Verslag van een evaluatie-onderzoek naar vier jaar functioneren van het Utrechts Centrum voor de Kunsten. Gouda: Bureau Art.

Hitters, E., Mol, M. & Vet, O. van der (2003). Zes Casestudies Actieplan Cultuurbereik: vier stedelijke en twee provinciale Programma's Cultuurbereik in 2001 en 2002: werkrapport. Rotterdam: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen.

Hitters, E., Mol, M. & Vet, O. van der (2004). Casestudies Actieplan Cultuurbereik: tussenrapportage april 2004: werkrapport. Rotterdam: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen.

Kamp, M. van der & Ottevanger, D. (2003). Cultuureducatie en sociale cohesie: een verkennend onderzoek. (Cultuur + Educatie; 6). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Kersbergen, Ch., Wageningen, R. van & Meer, R. van der (1999). *'Kiss the Future', aanvullend advies jongerenplatform*. Bikker Communicatie, oktober 1999.

Lieftink, J. & Poll, J. (2003). *Contrast in cultuurbereik: een onderzoek naar vijf gemeentelijke beleidsplannen Culturele Diversiteit*. (Cultuur + Educatie; 5). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Rotterdamse Kunststichting (2001). *Cultuurscouting in Rotterdam*. Rotterdam: Rotterdamse Kunststichting.

Rotterdamse Kunststichting (2003). *Kleur bekennen: evaluatie multicultureel kunstbeleid 1997-2002*. Rotterdam: Rotterdamse Kunststichting.

Savelkoul, I., Schermel, A., Schilte, E. & Hof, M. van 't. (2002). *Kiss the future : rapport over een onderzoeks- en activiteitenproject naar de cultuurbeleving van jongeren*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Provincie Noord-Brabant/Cultuurnetwerk Nederland.

Svedlin, A. Persoonlijke mededeling van Andrea Svedlin, beleidsmedewerker Culturele Zaken, Gemeente Rotterdam, 26 juni 2004.

Trienekens, S. (2004). *Respect! 'Urban culture', community arts en sociale cohesie : tussenevaluatie april 2004 : monitoring Kunst Onder Andere : Wijkgerichte projecten: "Van de Straat" 2003/04*. Rotterdam.

Twaalfhoven, A. (2003). Actieplan Cultuurbereik: de visitatiecommissie doet verslag. Bulletin Cultuur en School, 6(28), 9-11.

Wester, M. (2000). Werkconferentie Actieplan Cultuurbereik d.d. 27 september 2000.

Lijst projecten buitenschoolse cultuurdeelname van jongeren

In mei werd via deskresearch gezocht naar buitenschoolse cultuurprojecten voor jongeren. Deze lijst is op 10 juni met de opdrachtgevers van de Provincie Gelderland besproken. Er werden door hen twaalf projecten geselecteerd die door Cultuurnetwerk Nederland zouden worden beschreven.

N.B. Onder 'grote steden' worden hier de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag) verstaan en niet, zoals gebruikelijk, steden met meer dan 90.000 inwoners. Middelgrote steden zijn alle overige steden.

Deze keuze is gemaakt om te voorkomen dat bijna alle hieronder genoemde projecten onder de noemer 'grote steden' terecht zouden komen.

Grote steden

Amsterdam: Wereldmuziekstafette 2000- Stichting Vrijwilligers Management, Muziekschool Amsterdam, Stichting Welzijn Oost

Gratis workshops wereldmuziek voor jongeren (Rai, Turkse pop, R&B etc) resulteren in optredens en een CD opname.

Amsterdam: Jongerentheater 020

Tijdens audities worden jongeren geselecteerd tussen 14 en 20 jaar. Onder professionele begeleiding werken deze jongeren aan producties. Daarnaast verzorgt 020 workshops van jonge makers en presentaties.

Amsterdam: Hollandse Nieuwe - Theater Cosmic

Jaarlijks terugkerend eenakterfestival van en voor en door debuterende toneelschrijvers. De eenakters worden opgenomen in een bundel. Het idee is overgenomen en verbreed door Rasa, Utrecht.

Rotterdam: Artrax – Kunst Onder Andere/SKVR

Het creëren en bundelen van een overzichtelijk aanbod van producten die jongeren op laagdrempelige wijze bereiken.

Rotterdam: On the move - Kunst Onder Andere/SKVR

In wijkgebouw Piet Hein kunnen beginnende en gevorderde rappers zich verder bekwamen. Daarnaast worden een paar keer per jaar podia voor de rappers georganiseerd, waar zij zich aan het publiek kunnen presenteren.

Rotterdam: De Kweekvijver - Kunst Onder Andere/SKVR

Het begeleiden van talentvolle jongeren met het doel hun eigen 'kunst van de straat' over te dragen aan andere jongeren.

Rotterdam: Hiphophuis Foundation - Kunst Onder Andere/SKVR

Platform voor de hiphopscene met breakdancelessen voor alle leeftijden en niveaus, dj-workshops, vrije trainingsavonden en streetdancelessen.

Rotterdam: Fanatics - Kunst Onder Andere/SKVR

Een open podium met wedstrijdelement voor jong, onbekend talent. Vindt elke eerste woensdagavond van de maand plaats in Nighttown.

Rotterdam: Speeltoneelschool – Rotterdams Centrum voor Theater

Een structureel lesprogramma (buitenschools) voor kinderen vanaf 12 jaar, waarin kinderen zowel creatief als sociaal worden gestimuleerd in spel, dans, zang, muziek en beeldende vorming.

Rotterdam: Cultuurscouts – Stichting Nieuwe Rotterdamse Cultuur

De cultuurscouts bemiddelen tussen initiatieven op wijkniveau en stedelijke voorzieningen. Tevens sporen zij nieuw talent op en zorgen voor begeleiding.

Rotterdam: ACT – verschillende kunstinstellingen

Jaarlijks vindt rond de herfstvakantie een internationaal jongerentheater- en dansfestival plaats met voorstellingen, lezingen en workshops.

Rotterdam: Van wijkcentrum naar cultuurcentrum

Rotterdamse theater-, dans-, en muziekgezelschappen ontwikkelen aanbod dat geschikt is voor presentatie in wijkgebouwen. Bedoeling is vijftien wijkcentra in de komende jaren op te waarderen tot lokale cultuurcentra.

Rotterdam: Rotterdams Lef – Hal 4

Lef is een professionele theatergroep van jongeren tussen 18 en 28 jaar en maakt 'urban theatre' over onderwerpen die de spelers bezighouden. De ideeën van de jongeren worden door een team professionals (regisseur, choreograaf, stylist, decorontwerper) verwerkt en in gezamenlijk overleg komt dan de voorstelling tot stand.

Rotterdam: Geen Daden Maar Woorden (GDMW) – Stichting Passionate

Een interdisciplinair festival waar schrijvers en dichters voorlezen uit eigen werk, videokunst wordt gepresenteerd en dans-, theater- en cabaretvoorstellingen plaatsvinden.

Utrecht: Testcases – Huis a/d Werf

Jonge professionals of ambitieuze amateurs op het gebied van de kunsten (16 – 26 jaar) werken onder begeleiding van een professioneel team 4 tot 6 weken aan een presentatie.

Utrecht: Kunst!!! – Cumulus en Buurthuis Transit

Dit project was gericht op een groep Somalische jongeren. Bedoeling was om deze jongeren in contact te brengen met kunst en cultuur, terwijl de eigen cultuur daarin een belangrijke plaats zou krijgen. Het project is niet doorgegaan, omdat de groep voortijdig uit elkaar viel.

Utrecht: Urban & Street Culture – De Vloer (poppodium)

In festivalachtige evenementen wordt een combinatie gemaakt van professionele groepen en jong talent. Het programma is hoofdzakelijk muzikaal en sluit aan bij jongerencultuur van verschillende etnische en sociaal-culturele groepen.

Utrecht: Cross Linx – Muziekcentrum Vredenburg i.s.m. Tivoli, Muziekcentrum Enschede en poppodium ATAK in Enschede

Muzikaal programma waarin nieuwe gecomponeerde muziek samenkomt met geïmproviseerde muziek, jazz en popmuziek met de bedoeling aan te sluiten bij belangstellings sfeer van jongeren. Tot slot is er een afterparty.

Utrecht: Jongerenstudio De Leeuw – Cumulus en UCK

Bedoeling is jongeren in contact te brengen met cultuur. Eerst vindt op scholen een talentenjacht plaats ('Plankenkoorts'). In De Leeuw (=buurthuis) vinden workshops plaats, waar jongeren kunnen oefenen onder leiding van professionals. De eindresultaten worden gepresenteerd in het Griftpark.

Utrecht: Link – Danscentrum Utrecht

Jongeren tussen 15 en 23 jaar werken 9 weken aan een dansproductie, waarbij uitgegaan wordt van de kwaliteiten van de jongeren zelf en waarbij verschillende soorten dansvormen aan bod komen.

Utrecht: Het Ketenaanbod – UCK

Dit project bestaat uit vier schakels. Allereerst vindt een prikkelende voorstelling plaats die het doel heeft jongeren ertoe te verleiden een workshop dans, zang of spel te volgen. Daarna kunnen geïnteresseerde jongeren een cursus volgen, die uitmondt in een presentatie. Schakel drie houdt in dat jongeren zelf een presentatie maken. In de vierde schakel wordt jongeren de mogelijkheid geboden door te stromen naar een stedelijke culturele voorziening, zoals jongerentheatergroep DOX.

Utrecht: cultuurconsulent/cultuurmakelaar – UCK

Uit onderzoek bleek dat bewoners van de wijk Kanaleneiland behoefte hebben aan culturele activiteiten. Vervolgens werd een cultuurconsulent aangesteld als schakel tussen de wijk en het stedelijk aanbod.

Utrecht: Jongerentheatergroep DOX (Initiatief van UCK en Rasa, maar nu zelfstandige groep)

Via audities worden jongeren van 18 – 25 jaar geworven. Zij verbinden zich een jaar fulltime aan DOX en krijgen een uitgebreide training in zang, dans en spel. Er worden jaarlijks twee voorstellingen geproduceerd die in het hele land te zien zijn. DOX spelers leren hun vaardigheden over te dragen aan andere jongeren.

Utrecht: Vraaggericht werken – UCK

De accountmedewerker formuleert de vraag van de klant zo helder mogelijk. Vervolgens gaat UCK zoeken naar mogelijkheden en financieringswijzen voor een aanbod.

Den Haag: ABCD (Aanjaagbureau Culturele Diversiteit)

Dit door de gemeente ingestelde onafhankelijke bureau adviseert culturele instellingen over het bereiken van nieuwe doelgroepen en helpt jongeren en allochtonen bij het ontwikkelen van een projectplan.

Den Haag: Jeugdtheaterschool Koperen Kees – Dario Fo College

Deze theaterschool is gevestigd in een ROC en kan worden bezocht door zowel deelnemers als niet-deelnemers van de opleiding (meer informatie opgevraagd).

Middelgrote steden

Emmen: Brainart – Stichting Opmaat (per sept. 2002 vervangen door Stichting Alcides) en CO (Centrum voor de Kunsten)

Een open dag met workshops en een zomerfeest in de wijk Bargeres waar weinig voorzieningen voor jongeren zijn. Doel was onder meer om jongeren op een positieve manier in beeld te brengen.

Nijmegen: Open Ogen – Het Vliegend Paard

Jongeren met een verstandelijke handicap maken met behulp van diverse media (fotografie en video) een eigen beeldend werk dat op zes locaties wordt tentoongesteld.

Zaanstad: Cultuurverkenner – gemeente/platform kunst en cultuur

De cultuurverkenner is een persoon die culturele evenementen stimuleert en organiseert en daarbij de wensen van wijkbewoners en allochtonen als uitgangspunt neemt. De cultuurverkenner richt zich óók op jongeren, maar niet uitsluitend.

Zaanstad: detacheren docenten – gemeente + onderwijs + cult. instellingen

Docenten uit het voortgezet onderwijs worden tijdelijk bij culturele instellingen gedetacheerd met het doel een jongerenbeleid tot stand te brengen.

Deventer: DO-IT! Burgerweeshuis (=poppodium) Vereniging Nederlandse Poppodia

Leerlingen verzinnen in het kader van CKV (dus binnenschools) een ideale uitgaansavond voor een poppodium. Uiteindelijk wordt uit de voorstellen een aantal geselecteerd en uitgevoerd. De avonden zijn bestemd voor alle jongeren (buitenschools).

Almere: Verhalenmarathon

Jongeren met verschillende culturele achtergronden vertellen verhalen in winkels, het zwembad, het gezondheidscentrum, het ouderencentrum en een kerkelijk centrum.

Almere: Popcultuur en nieuwe media

Er is een tijdelijk laboratorium ingericht voor experimenten met nieuwe media door jongeren.

Eindhoven: The Art of Noise – Dynamo (jongerenwerk)

Door middel van talentenjachten wordt een aantal bandjes (hiphop, rap, hardcore, hardrock) geselecteerd die gezamenlijk op tournee gaan. Er worden een CD gemaakt en een fotoreportage.

Eindhoven: Afghaanse jongeren verkennen cultureel Nederland – Afghaanse jongeren en Dynamo

Een groep van ca. 40 Afghaanse jongeren gaat vier culturele uitstapjes maken in Nederland. Zij leggen de uitstapjes vast in foto's, teksten en op video.

Eindhoven: Virus festival

Sinds 1990 vindt jaarlijks het Virus festival plaats op het terrein van de Technische Universiteit, vlakbij het Centraal Station. Het doel is om studenten in contact te brengen met en enthousiast te maken voor kunst en cultuur. Het programma omvat literatuur, cabaret en muziek.

Den Bosch: Duketown Cartel

Een groep jonge ervaren rappers (ca. 17 jaar oud), Duketown Cartel, adopteert een groep jongere rappers en leert hen de kneepjes van het vak. Gezamenlijk worden optredens verzorgd.

Roosendaal: Cultureel festival – meidengroep van wijkcentrum Kalsdonk

Een groep Turkse en Marokkaanse meiden organiseert een multicultureel ééndaags festival. Er is een modeshow, een mini-playbackshow, een toneelstukje en diverse optredens van bands en dansgroepen van jongeren.

Roosendaal: Docudrama wijkcentrum Kalsdonk

Een groep Marokkaanse jongeren legt zijn eigen leven in de multiculturele wijk vast op film.

Tilburg: One in a Million

Vijf jonge Tilburgse bands maken samen een videoband met clips, interviews en homevideo's.

Tilburg: Popbus – Tilburgse Dans- en Muziekschool (TDMS)

De popbus rijdt vrijwel dagelijks door de stad en stopt bij scholen, buurthuizen of poppodia. Kinderen en jongeren kunnen binnen of buiten schooltijd popmuziek spelen, een cursus popgeschiedenis volgen of een bestaande band kan zicht laten coachen.

Breda: Cultuurpunt (in het kader van Accu Breda) – gemeente, bibliotheek

Bij het cultuurpunt kan iedereen (dus ook jongeren) informatie krijgen over de culturele activiteiten en instellingen in de stad.

Kleine gemeenten

Veere: Hooi!koorts – De Hooizolder, Scoop, Zeeuws Instituut voor Zorg, Welzijn en Cultuurnetwerk

Eens per maand krijgen jongeren tussen 14 en 22 jaar de kans in discotheek De Hooizolder een kort optreden te verzorgen (muziek, dans, stand-up etc). Het publiek kan zijn stem uitbrengen. Tenslotte vindt een finale plaats met een professionele band.

Hardenberg en Ommen: De Ondergrondse – jongerenwerk en kunstenaars

Kunstenaars werken samen met jongeren aan stripboeken, grafische vormgeving, video's en CD's. Dit project is een vervolg op een soortgelijk project dat in de Hondenkoekjesfabriek in Nieuwleusen werd uitgevoerd.

Kleine gemeenten in de provincie Utrecht: Monumentennacht

Dit project heeft als doel jongeren meer voor monumenten te interesseren.

Landelijk

Kunstbende

Sinds 1991 organiseert Stichting Kunstbende jaarlijks regionale voorrondes en een landelijke finale van kunstuitingen van jongeren tussen 13 en 18 jaar. Doel: jongeren op een leuke, eigenwijze manier in contact brengen met kunst en cultuur.

Verover je eigen Monument – stichting Alexander

Het initiatief voor dit project is genomen door het VSB Fonds. Jongeren kiezen een monument en verzinnen en organiseren daarbij een activiteit. Dit kan gebeuren in het kader van school, maar ook uit eigen beweging.

Juliet binnen Lowlands

Tijdens het popfestival Lowlands worden in een aparte tent theater- en dansvoorstellingen gepresenteerd. Deze voorstellingen worden door het publiek (overwegend 18 – 24 jarigen) op prijs gesteld.

Talent Night – Stichting Epitome Entertainment (EE)

Een talentenjacht op het gebied van dans, zang, rap, stand-up comedy en spoken word waar getalenteerde 'urban' artiesten de gelegenheid krijgen zich te presenteren in een professioneel theater. Voorrondes in Theater Lantaren/Venster en het Oude Luxor theater in Rotterdam, Theater Nieuwe de la Mar en Cosmic in Amsterdam, Stadsschouwburg Utrecht en Volksbuurttheater Den Haag. Finale in Oude Luxortheater in Rotterdam.

Slotopmerkingen

De twaalf projecten die beschreven werden, zijn slechts een greep uit alle culturele activiteiten die de afgelopen jaren plaatsvonden en geven dus geen representatief beeld. Zij zijn bovendien zo divers van aard en opzet dat er geen algemene conclusies of aanbevelingen te trekken zijn. Wel komen een paar zaken naar voren die opvallen.

Op verschillende plekken wordt gewerkt met een cultuurscout, cultuurconsulent of cultuurmakelaar. De functie van deze persoon kan globaal omschreven worden als 'intermediair tussen cultuurarme groepen en culturele instellingen'. Uit verschillende projecten blijkt dat er geïnvesteerd moet worden in een lange inwerktijd voordat concrete resultaten kunnen worden verwacht. Het vergt een flinke dosis energie en uren alvorens vertrouwen is gewonnen. Nog meer uren worden gevraagd wanneer het streven erop gericht is om jongeren zelf met ideeën te laten komen. Via een geleide manier van vragen stellen in jongerenpanels is weliswaar te achterhalen welke activiteiten jongeren zelf het meest op prijs zouden stellen, maar wanneer er voor wordt gekozen de jongeren ook hun eigen activiteit te laten organiseren, zoals bij de 'Kiss the Future' projecten is gebeurd, is veel begeleiding en uithoudingsvermogen vereist. Daar staat tegenover dat in de meeste gevallen de jongeren die direct betrokken zijn bij de activiteit een onvergetelijke ervaring hebben gehad. Er is dan dus sprake van een diepte-investering. Wanneer een cultuurconsulent of culturele instelling het initiatief neemt voor een activiteit, is vermoedelijk de tijdsinvestering minder en het bereik groter. Wellicht is het blijvend effect op cultuurparticipatie van jongeren echter geringer. Zij zijn in die gevallen 'slechts' publiek en geen werkelijke participant. Hierover zijn evenwel geen onderzoeksgegevens bekend.

Een ander punt van aandacht is op welke wijze het contract met de cultuurscout wordt vormgegeven. Heeft hij of zij een concrete opdracht of moet zijn taak breed worden opgevat? Aan te bevelen is, om de taakomschrijving zo concreet mogelijk te houden. Ook moet goed worden nagedacht bij welke instelling de persoon wordt ondergebracht. Krijgt hij een aanstelling bij een culturele instelling, bij een welzijnsinstelling of bij de overheid? Of functioneert hij geheel zelfstandig? Wie is de opdrachtgever en aan wie moet dus verantwoording worden afgelegd? Doordat hierover soms onduidelijkheid was, is bij sommige projecten vertraging opgetreden. Het werken met en/of voor jongeren vergt een snelle efficiënte werkwijze. De spanningsboog is kort, dus moeten beslissingen vlug genomen worden. Verschillende keren wordt opgemerkt dat projecten vertraging opliepen of zelfs helemaal niet doorgingen, omdat (te) laat werd beslist over de eventuele subsidie. De cultuurverkenner in Zaanstad heeft extra armslag omdat hij over een eigen budget beschikt en dus snel tot zaken kan komen, wanneer hij een goed idee tegenkomt. Bij de projecten die plaatsvonden in het kader van 'Kiss the Future' werd binnen drie weken een besluit genomen over al of niet toekenning van een subsidieverzoek, dat in die gevallen door de jongeren zelf was geschreven.

De keuzemogelijkheden zijn talrijk en helaas komt de ideale aanpak uit deel A noch uit deel B van deze rapportage. Voordat gekozen wordt voor een bepaalde werkwijze of instrument is belangrijk na te gaan welk doel men wil bereiken. Er zijn projecten mogelijk met klein, maar diepgaand bereik en er zijn projecten denkbaar met groot, meer oppervlakkig bereik. Wanneer gekozen wordt voor jongeren als initiatiefnemer moet rekening worden gehouden met veel begeleidingsuren. Wanneer gekozen wordt voor een culturele- of welzijnsinstelling als initiator is geld nodig voor marketing en publiciteit. In alle gevallen zal rekening moeten worden gehouden met de wensen en belangstelling van de jongeren. Hopelijk heeft daartoe deze rapportage zijn steentje bijgedragen.

Colofon

Cultuurdeelname en cultuurbeleving van jongeren. Een literatuurstudie is een uitgave van Cultuurnetwerk Nederland.

Projectuitvoering en tekst

Marjo van Hoorn, Marie-Jose Kommers, Max Lebouille, Judith Liefink, Josefiene Poll en Melissa de Vreede

Cultuurnetwerk Nederland

Ganzenmarkt 6

Postbus 61

3500 AB Utrecht

Telefoon 030-236 12 00

Fax 030-236 12 90

E-mail info@cultuurnetwerk.nl

Internet www.cultuurnetwerk.nl / www.cultuurnetwerk.org

© Cultuurnetwerk Nederland, Utrecht 2004